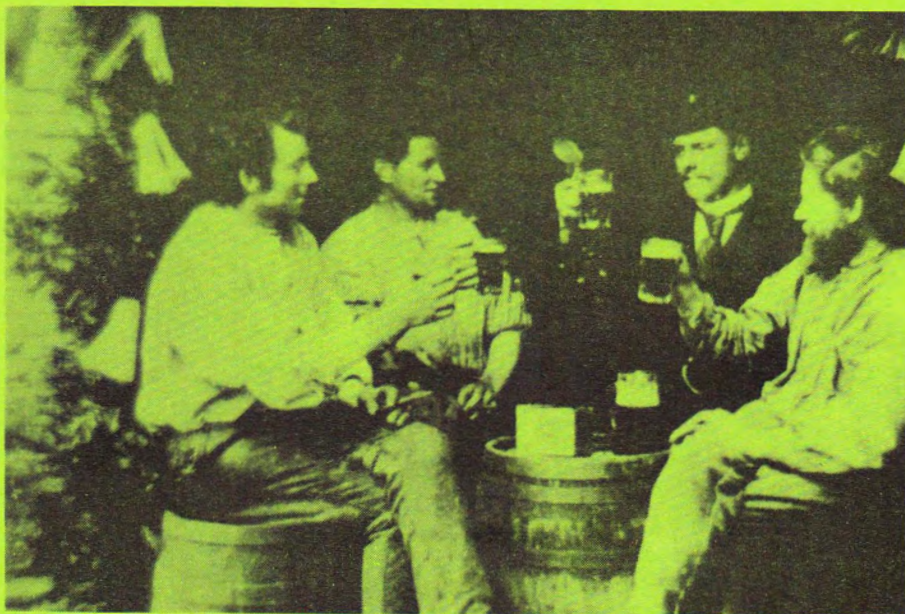

ROSMALLA

Jaargang 6
Nummer 4
December 1996

Losse nummers f 6,25

In dit nummer o.a.:

- Een Bossche minimumer
- Haone en Henne
- Een Lijflied

Colofon

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie: Mari van de Ven en Harry Coppens.

Redactieadres: Stationsstraat 8, 5241 EE Rosmalen, tel. 073-5218349.

Secretaris Heemkundekring: A.J. van de Ven, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 073-5214094.

Leden, abonnees en donateurs ontvangen *Rosmalla* en *Rosmalla Extra*. Donateurs betalen minimaal f 25,- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen f 25,- per jaar (postabonnees f 35,- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, o.v.v. "abonnement *Rosmalla*".

Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) t.n.v. Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

De meeste oude nummers van *Rosmalla* en *Rosmalla Extra* zijn nog verkrijgbaar op het redactieadres.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen, waaraan ook nooit iets veranderd zal worden zonder overleg met de auteur(s). Foto's en andere illustraties worden te allen tijde teruggezonden; teksten op verzoek.

Copyright © december 1996. Heemkundekring Rosmalen. Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

Van de redactie

Voor u ligt het laatste nummer van *Rosmalla* jaargang 6. We zijn er in geslaagd om dit laatste nummer binnen de ons gestelde termijn af te ronden. De redactie is de mening toegedaan dat we ondanks de samenvoeging met 's-Hertogenbosch er in geslaagd zijn via dit periodiek een stuk eigen van Rosmalen naar voren te brengen en daarmee een bijdrage geleverd te hebben aan het behoud van het eigenen van ons heem *Rosmalen*.

De redactie vraagt de leden om actief te blijven met het inzenden van kopij.

Harry Coppens & Mari van de Ven

Kopij inleveren vóór 1 februari 1997.

Bij de voorplaat: Het toosten op het nieuwe brouwsel. Brouwerij De Kroon te Rosmalen. (Wie kent deze personen??)

Van een Hinthamse schoolmeester en een Bossche *minimumer*

Gerrit Mol

In *Rosmalen vroeger* van Henk de Werd wordt op blz. 231 uitvoerig aandacht besteed aan de heer Adriaan Baron, in 1903 benoemd als hoofd van de toenmalige openbare lagere school in Hintham. Vlak voor de zomervakantie hoorde ik op Omroep Brabant een gesprek met mevrouw Van Mulken uit Vught, die een kleindochter bleek te zijn van deze schoolmeester. Omdat ik voorzitter ben van de Katholieke Onderwijs Vakorganisatie, rayon 's-Hertogenbosch Basisonderwijs, ben ik nauw betrokken bij de viering van het eeuwfeest van deze onderwijzersbond. Al deze zaken bij elkaar maakten mij nieuwsgierig naar de belevenissen van deze heer Baron.

Hinthamse school anno 1904. De school was toen nog een openbare school. Pas in 1922 werd deze school omgezet in de katholieke Annaschool. Rechts (met snor) het hoofd van deze openbare school Hintham: A. Baron. Coll. Henk de Werd.

Henk de Werd belicht natuurlijk vooral zijn Hinthamse avonturen, zelf ben ik wat dieper ingegaan op zijn belevenissen als vakbondsman. Dat kwam ook, omdat ik me afvroeg waarom deze man, toen de openbare lagere school in Hintham per 1 januari 1922 werd opgeheven, niet onmiddellijk benoemd werd tot hoofd van de per die datum opgerichte katholieke Annaschool. De heer Baron moet op die da-

tum waarschijnlijk 62 jaar zijn geweest, mogelijk dus te jong om al met pensioen te gaan. In mijn achterdocht dacht ik namelijk, dat een en ander wel eens te maken zou kunnen hebben gehad met een bijnaam van Baron: *de roode baron*.

Wat blijkt namelijk? Baron, sinds 1903 werkzaam in Hintham, was zeer actief als vakbondsman. Volgens een memoriam uit de Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant van 25 mei 1927 was dit hoofd der school zeer actief bezig geweest voor een weduwe- en wezenpensioen voor de onderwijzers. Toen dat 'binnen' was, werd hij een rusteloos werker voor een betere bezoldiging van het onderwijzpersoneel. Hij kreeg daardoor veel achting in het hele land. Hij voerde zelfs het woord op de "grootte salaris-meeting, belegd door het 'Comite voor gemeenschappelijke salarisactie', op zaterdag den 17den Februari 1912, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, te 's-Gravenhage".

De tekst van die rede zou eigenlijk in zijn geheel in *Rosmalla* gepubliceerd moeten worden. Echt een *rede*, een juweeltje van spreekkunst, zo niet demagogie, uit die tijd. Een klein stukje wil ik U niet onthouden: "En toen *ik* nu het enthousiasme zag bij onze Bondsleden, zag hoe ze ter beevaart wilden, waarheen wij hen ook zouden geleiden, naar 't centrum van 't land of naar den zetel van 's lands regeering, en zag de teleurstelling van zoo vele Katholieke onderwijzers bij de weigering der Katholieke Kamerleden, toen wilde ik ook in derde instantie een groot, persoonlijk offer brengen, èn aan het algemeen comite, èn aan de gemeenschappelijke actie, èn aan de Katholieke deelnemers dezer meeting, *maar vooral aan U, mijn arme, Bossche minimummers!*

Wat was er namelijk gebeurd? Er werd een grote protestactie gehouden in Den Haag, waar door alle vakbonden geprotesteerd zou worden tegen de te lage salarissen in het onderwijs. Voor die bijeenkomst waren ook katholieke kamerleden uitgenodigd. Zij lieten echter om onduidelijke(?) redenen verstek gaan. Baron, als spreker namens de landelijke Katholieke Onderwijzersbond, nam hun dat openlijk zeer kwalijk. Hij nam geen blad voor de mond: "Maar ik meen toch, dat ik spreek uit naam van duizenden Katholieke onderwijzers, afwezigen zoowel als aanwezigen, en mogelijk vindt het wel instemming bij nogmaals duizenden anderdenkende collega's, als ik zeg, dat die weigering ons was een oorzaak van groot leedwezen, dat ze ons was een bittere teleurstelling, voor velen zelfs een groote ergernis."

Welnu, voor ons zijn deze woorden nogal diplomatiek gekozen. Dat vond ook meneer Baron zelf. Hij is dan ook zeer teleurgesteld over de reactie op zijn toespraak in een helaas niet meer te achterhalen blad. "Ja, 't was een 'treurige verschijning', dat optreden van den heer Baron daarginds in Den Haag, maar het was niet alleen treurig, maar ook zeer ergerlijk. Zoo ergerlijk, dat wij, uit respect voor onze lezers, verschillende passages uit het verslag van zijn redevoering in onze courant hebben weggelaten." En ik citeer verder: "Wij kunnen niet anders dan de Katholieke onderwijzers beklagen en hen in bescherming nemen tegen zulke voormannen en pleitbezorgers als dezen voorzitter van de vereeniging van Katholieke onderwijzers in 't diocees Den Bosch." Gelukkig voor onze dorpsgenoot: zijn eigen bond en veel

collega's waren hem dankbaar voor zijn toespraak en waren het helemaal met hem eens. Uiteindelijk zijn de salarissen enigszins opgetrokken (maar volgens de schrijver van dit stuk nog niet ver genoeg!).

Uit het boek van Henk de Werd blijkt verder wel dat schoolmeester Baron talrijke verdiensten had voor Hintham, ook al bij de bouw van de **Annakerk**. Ook op andere plaatsen speelde hij een belangrijke rol. Zo was hij lid van het Comité van voorbereiding eener R.K. onderwijzersclub voor drankbestrijding. Hij was secretaris van het hoofdbestuur der R.K. Vereeniging voor Volkszang. In februari 1910 werd hij gekozen tot lid van het uitvoerend comite der Katholieken in het bisdom Den Bosch. Op 9 oktober 1913 werd hij door het episcopaat benoemd tot lid van de Interdiocesane Commissie tot keuring van leermiddelen voor het R.K. Onderwijs. Toen Baron overleed, in 1927, werd van hem gezegd, dat hij, ondanks al zijn arbeid voor het onderwijs en de onderwijskrachten, geen ogenblik de zorgen voor zijn gezin had verwaarloosd. Hij stierf na een langdurig ziekbed, dat hij "als een Christen droeg; want Katholiek was hij in merg en been, een voorvechter voor de katholieke onderwijsbelangen."

Voor mij blijft de vraag waarom Baron niet tot hoofd van de Annaschool werd benoemd. Zullen we het er dan toch maar op houden, dat hij van een soort VUT gebruik maakte?

Voor U gehoord 8

Harry Coppens

- "Moet ik nog lang zonder zout, dokter?" "Ja, tot oewen dood." "Dè's errig. En dan?" "Dan kunde er mee j ophaauwen." "Gelukkig."
- D'n aauwe boer li op sterve. D'n dokter zi teege de boerin dè 't niej lang mer zal duure. Inins zucht de patiënt hil diep. "'t Is gebeurd", zi d'n dokter. "'t Is niej", zigget lijk. "Haaugt toch oewe mond", zi z'n wefke. "D'n dokter zal 't toch zeeker wel beeter weete."
- Vodder moet vur zaake naor Parijs. Hij vreugt aon z'n vrouw of ze soms mee j gu. En dan zi zonne zoon: "Zènder in Parijs dan gin vrouwe?"
- "En hoe vonde d'n biefstuk, meneer?" vroeg d'n ober. "Nou, eerlijk gezeed, hil toevallig. Toen ik diejen effersten eipel opzij skoef, zaag ik 'm ligge."
- In 'n café achter de tapkast hong 'n bord en daor stond op te leeze: Drink geen vermouthe als U vermoedt dat u nog ver moet.
- De klant vroeg 'n pilske, mar gaaf diej weer trug en zin dettiej toch liever 'ne aauwe klaore hà. Toen iej weg wilde gaon riep de kastelein 'm nao, dettiej uurst moest betaole. "Waarvur?" zinniej. "Vur diejen aauwe klaore." "Ik heb toch dieje

pils truggeve!" "Diej hedde toch òk niej betaold." "Nog mooier. Diej hè'k toch niej opgedronke."

- "Hoe heet U, meneer?" vroeg de agent. "Jansen", zin de man. "Jansen", zin de agent, "diej zen d'r hier zoveul. Daor straauwe ze hier de vèrkes meej."

- Dokter: "Mrie, ge mot oew boveste kneupke losmaake." Mrie: "Mar dokter. Wè hedde gè toch 'n gevaorluk beroep."

- "Ik hè vanmerge echt meej schrik in m'ne waage gezeete. Ik zaag dur dieje mist echt gin hand vur m'n ooge", zin de vertegenwoordiger teege de winkelier. "Ik kan 't best gleuve", zin de winkelier. "Hier waar vanmerge de mot zo dik, degger oew fiets teege aon kost zette."

- Sommige mèdjes besteeje hel wè tèd um d'r eige op te dirke. Uurst wur't 't gezicht vetvrij gemakt, dan geplamuurd en in de grondverf gezet en op 't end afgelakt. Diej van d'r eige mooij zen, zender eerder meej klaor. Ons moeder zin altèd: "Op 't koiste hout wur't 't meeste verf gesmeerd."

- Hij hi 'n vèrke bè z'ne buurman weggehaold en gu biechte bè de Capucijne in Den Bosch. Hij moet 't vèrke truggeve, mar dè kan iej niej, want 't is al op. Dan moete betaole wè 't volges jou wèrd waar. En volges hum waar dè niej meer dan 50 gulden. En dan vreugt iej aon de priester of diej 't zowelle aon z'ne buurman wil geeve. Diej wil dè wel doen. Hij gift 'm 'n briefke van 100 gulden. "Ik kan oew gin geld truggeve." zi de Capucijner. "Och," zittiej dan, "laot mar zitte. Hij hetter nog inne ligge."

- Als de kasteleinsvrouw de koffie in wil schenken, merkt de klant op dè 't kumke nogal smerrig is. Ze vat durre zoudoek, spiertst er op en mak't 't kumke skon. "Mar mevrouw toch!" zi de klant. "Och," zi ze, "'t is ammel niej zo errig. Dieje zoudoek mos toch al in de was."

Neomisten 5: Herman van Helvoort in Maliskamp (1967)

Henk de Werd

Tot nu toe heb ik steeds geschreven over de neomisten uit de Annaparochie in Hintham en de Lambertusparochie in Rosmalen. Ook de Bernadetteparochie in Maliskamp heeft zijn priesterzonen gekend.

De in Rosmalen geboren Herman van Helvoort wilde al vroeg priester worden. Na zijn lagere-schooltijd in Maliskamp op de school van Martien der Kinderen ging hij naar de paters Redemptoristen in Nijmegen. Na een voorbereidend jaar doorliep hij het gymnasium. In 1960 legde hij in de St.-Josephkerk te Den Bosch -nu de Orangerie- zijn gelofte af. Later verhuisde hij naar Wittem voor de studie filosofie en theologie. Herman van Helvoort maakte zijn studie af aan de Katholieke

1967: Eerste H. Mis van Herman van Helvoort. We zien op deze foto v.l.n.r.: Pastoor Eras van de Bernadette-parochie, pater Herman van Helvoort en oud-pastoor van de Biggelaar. Coll. Henk de Werd.

Theologische Hogeschool van Amsterdam, omdat in die tijd de fusies tussen seminaries en hogescholen tot stand was gekomen. Herman van Helvoort roemt de jaren zestig. "Dat was een fijne tijd. De tijd van het Tweede Vaticaans Concilie en die van bisschop Bekkers en Bluysen. Dat was voor ons jonge aanstaande priesters een zeer hoopvolle tijd..."

Op 2 april 1967 droeg pater Herman van Helvoort daar zijn eerste heilige mis op. "Zondag 2 april zal pater H. van Helvoort in de parochiekerk van de H. Bernadette te Maliskamp zijn eerste mis opdragen en wel om 11 uur. Hij werd op 28 maart te Wittem door Mgr. Beel, hulpbisschop van Roermond, priester gewijd. Pater van Helvoort is Redemptorist. Zijn eerste mis zal worden voorafgegaan door een optocht van het ouderlijk huis naar de kerk. Hieraan nemen deel de voltallige rijvereniging, de harmonie, de oudste vereniging van Rosmalen het Vlaggenilde, dat bestaat uit 6 vlaggen, zes tamboers, keizer en koning, de ponyclub met dertig kleine ruiters, 70 bruidsmisjes en zes bruidsjonkers, die symbolisch de auto, waarin de neomist met zijn ouders is gezeten, voorttrekken. Voor het ouderlijk huis wordt een ereboog aangebracht en de omgeving zal gesierd worden met veel bloemen en wit-gele vlaggen. Na de mis bestaat gelegenheid in de kerk de neomist te feliciteren. Voornoemde verenigingen brengen een serenade op het kerkplein, waarna Pater van Helvoort zich met zijn familie terugtrekt in De Kentering. Daar is van half

vier tot vijf uur receptie. De gehele organisatie is in handen van de buurtgenoten van pater van Helvoort", aldus de Bossche krant van 30 maart 1967.

Op maandag 3 april konden de Rosmalenaren in dezelfde krant lezen: "Pater H. van Helvoort, redemptorist, heeft gisteren onder veel belangstelling in de parochie

Martien der Kinderen, hoofd van de St. Josephschool te Maliskamp, spreekt de neomist Herman van Helvoort toe. Coll. Henk de Werd.

Maliskamp zijn eerste pl. H. Mis opgedragen. Van het ouderlijk huis naar de kerk ging een grote optocht, waarin o.a. de rijvereniging, de harmonie en het vlaggenildetrokken. Medewerking verleenden ook de ponyclub met 30 kleine ruiters; verder 70 bruidsmisjes en zes bruidsjonkers. Na een hulde op het kerkplein hebben velen de neomist in de kerk gefeliciteerd. Ter receptie des middags in de Kentering kwam o.a. ook het college van B. en W. zijn opwachting maken. Overigens waren er deputaties van diverse verenigingen en het buurtcomité, dat zich druk geweest had met de versiering van het ouderlijk huis van de neomist, liet zich ter receptie al evenmin onbetuigd, want het bood een schrijfmachine en een draagbare radio aan. Pater van Helvoort heeft mede namens zijn ouders en familie zijn dank en erkentelijkheid betuigd ook aan de diverse verenigingen van Rosmalen."

Herman van Helvoort vierde in 1992 zijn zilveren priesterfeest. Het Brabants Dagblad ging op 20 maart 1992 uitgebreid in op dat feest. "De priester van nu is veel meer een mede-gelovige geworden. Hij staat tussen de mensen en veel minder tegenover die gelovigen, zoals dat vroeger toch werd gevoeld. Wij leven in een tijd dat de priester het strakke keurslijf heeft kunnen afleggen en open moet staan

voor dat wat er om hem heen gebeurt. Het is een tijd die bedreigend is, maar ook veel positieve zaken te bieden heeft", vertelt hij. Na zijn priesterwijding en eerste H. Mis werd Herman van Helvoort, samen met enkele medestudenten, naar Alkmaar gestuurd om er drie parochies tot samenwerking te brengen. In 1976 ging hij naar Tilburg, waar hij opnieuw te maken kreeg met het samengaan van twee paro-

1967: Hulde aan de neomist. Een fraaie ereboog bij de ouderlijke boerderij aan de Maliskampsestraat. Coll. Henk de Werd.

chies. In zijn Tilburgse periode stapte hij over van de orde der Redemptoristen naar de wereldgeestelijken van het bisdom Den Bosch. In 1987 verhuisde Herman van Helvoort naar Vught-Zuid, waar hij te maken kreeg met de sluiting van de St.-Janskerk en de plannen voor de sloop van de Paulus- en Antoniuskerk." Hij is nog steeds werkzaam in Vught.

Hulde aan de ouders van de neomist

Henk de Werd

Een zoon aan het altaar was vroeger, en ik vermoed ook nu nog steeds, een grote eer voor de ouders. Geen wonder dan ook, dat in de feestbundels der Rosmalense

neomisten altijd een loflied of danklied aan de ouders te vinden is. Voor de ouders van Herman van Helvoort werd de volgende tekst geschreven:

Hier ziet U heel Uw kindertal,
Dat saam in vreugdeklanken,
Vandaag U ouders op dit feest
Heel hartelijk komt danken.
Want wat U voor ons allen deed,
Wel, geen van ons, die dit vergeet.

Vandaag is 't voor U hoogtijdag,
Een priester bij Uw zonen.
Wat U voor al Uw kinderen deed.
Kwam God U zelf belonen.
En wij zijn allen blij met U,
Wij delen Uwe vreugde nu.

U beiden zijt ons voorgegaan
In diep-godsdienstig leven.
Wat God U gaf, U gaf het ons.
U hebt U zelf gegeven.
O, Vader, Moeder, God was goed,
Zo zingt ons kinderlijk gemoed.

Eens wordt ge oud, wij gaan ons weg.
Toch wilt ge voor ons zorgen.
Wij blijven heel Uw leven lang
In 't ouderhart geborgen.
Voor wat U doet de dagen door.
Daar zijn Uw twaalf zo dankbaar voor.

Die ouders van Herman van Helvoort waren Peter van Helvoort en Christina Theodora Geurtsen. Op 6 mei 1932 trouwden zij te Berlicum. Peter van Helvoort, geboren te Rosmalen op 25 augustus 1900, was de zoon van Johannes van Helvoort en Wilhelmina van Lokven. Christina Theodora Geurtsen, geboren te Gendringen op 29 april 1906, was de dochter van Theodorus Geurtsen en Geertruida Berendina Slot.

Peter van Helvoort nam het landbouwbedrijf van zijn vader over "en heeft na veel arbeid en hulp van zijn toen nog ongetrouwde broer Jan, er een groter en mooier bedrijf van gemaakt. Het bedrijf was landschappelijk een prachtig bedrijf, maar bedrijfstechnisch een onmogelijkheid. Er was niet één perceel waar machinaal werken mogelijk was. Dit kwam doordat de percelen van diverse gebruikers kris kras door elkaar lagen, afgescheiden door ongeveer 40 eikewallen. Deze werden destijds, toen het vee nog gehoed moest worden, tevens als uitweg en grasland gebruikt. Ook waren de wallen de leverancier van geriefhout voor verwarming en voor het stoken van de sopketel, het haardvuur en de bakoven. Door de aankoop van het boerderijje van Gradus Heijmans, voor een prijs van 3450 gld., konden minstens de helft van de wallen gerooid worden. Door ruiling van percelen, welke eigendom waren van Peerke Smulders en Tinus van Gaal, werden de andere percelen ook groter en kon het overtollige hout gerooid worden. Peter was een persoon die door avondstudie zijn praktische kennis aanvulde en ook gebruikte voor het op een hoger plan brengen van het boerenbedrijf. Hij heeft veel gewerkt voor zijn bedrijf, maar had ook de tijd om ons met de natuur vertrouwd te maken door zijn kennis van vele planten en dieren. De natuur was hem heilig, maar hij voelde zich niet geroepen om de landschappelijke waarde van zijn bedrijf te sparen ten koste van zijn bedrijf. Hij was een persoon die zeer schrander was, een ontzettend goed geheugen had

en evenals vele van Helvoorts veel liefde voor tradities, de familie-verhoudingen en wat daar zoal mee te pas komt. Ook was hij tijdens de lange winteravonden de verteller over Hanneske de scheper, zijn overgrootvader, eigenlijk van alles wat aan oude familie verhalen in deze kroniek verwerkt is en hij wist ook alle namen van zijn familie die afstammen van Hanneske de scheper. (...) Ook buiten de boerderij heeft hij zijn sporen verdiend op het bestuurlijke vlak, zoals secretaris van het kerkbestuur en schoolbestuur, bestuurslid en voorzitter van wat nu heet de Rabobank. Ook was hij een van de oprichters van de inter-parochiële bijstandscmissie in Rosmalen. Tevens was hij jarenlang

1967: Peter van Helvoort en Dora van Helvoort-Geurtsen met hun priesterzoon Herman van Helvoort. Coll. Henk de Werd.

Aa.¹ Peter van Helvoort overleed op 26 augustus 1984.

"Zijn vrouw Theodora (Dora) was geen Brabantse en is het ook nooit geworden, ondanks het feit dat zij op jonge leeftijd naar Brabant was gekomen om vakantie te vieren bij haar oudste zus, maar haar zus vond een hulp in huis wel makkelijk en zodoende is ze in Brabant gebleven. Haar zus was gehuwd met Willem Braam en deze had na de oorlog '14-'18 in Berlicum een boerderij gekocht, omdat in de Achterhoek hiertoe geen mogelijkheid was. Dus Dora op vakantie naar een streek

¹ Citaat uit *Het geslacht van Helvoort, Kroniek van een familie*.

waar de Geldersen niet zoveel mee op hadden. Dit kwam vooral door de heel andere geaardheid van de Brabanders, het moeilijk verstaan van de taal wederzijds en de totaal andere werkmethoden op het boerenbedrijf. (...) Toen ze bij haar huwelijk het besloten kringetje ging verlaten, was het wel even wennen in de Maliskamp, vooral de meer dan buitengewone nieuwsgierigheid van de nieuwe buurvrouwen kon ze niet uitstaan². Dora van Helvoort-Geurtsen overleed op 76-jarige leeftijd te Rosmalen op 1 augustus 1982.

Uit hun huwelijk werden geboren: Johannes op 27 februari 1933, Geertrudis op 25 januari 1934, Wilhelmina op 1 april 1935, Theodorus op 8 mei 1936; Stephanus op 29 juni 1937; Christina op 3 december 1938; Herminegildus op 22 maart 1940 (de neomist), Clasina op 15 september 1941, Petrus op 29 januari 1943, Wilhelmus op 29 oktober 1946, Maria op 29 augustus 1948 en Theodora op 25 juni 1950. De twaalf kinderen werden allen geboren te Maliskamp-Rosmalen.

't R'smolles k'tierke

J. Hoofs

Dramatisch werd op 31 augustus 1996 afscheid genomen van ROS-radio. Deze had vanaf zaterdag 26 oktober 1985 in Rosmalen een vaste plaats veroverd. De uitzendingen konden ontvangen worden via kabelfrequentie 92.9, kabelkrant en de FM 106.3-frequentie. Vooral de zondaguitzendingen waren populair. Een van die onderdelen was 't R'smolles K'tierke.

Jan Hoofs in de studio in de Weidestraat.

Geëmotioneerd werd op die bewuste zaterdag 31 augustus om twaalf uur 's nachts symbolisch de radio- en lichtknop in het PNEM-gebouwtje aan de Weidestraat nummer 58 door de hoofdredakteur uitgedraaid. Het PNEM-gebouwtje, waar menig radioprogramma gemaakt werd. In dit gebouwtje zetelt nog steeds de eminente kabelkrant van Rosmalen die door een ingenieuze constructie, zoals een eigen Stichting, nog enkele jaren

² Wederom een citaat uit *Het geslacht van Helvoort, Kroniek van een familie*".

op de kabel van Rosmalen mag blijven. Harrie van Zuijlen, *unne echte Rusmollese mens*, zoals wij dat op ons dorp zo mooi kunnen zeggen, zal nog lang Rosmalen kunnen voorzien van informatie, zijn natuurplaatjes en nieuwtjes van *us eige durp*. Daar kan de Commissaris van de Media in Hilversum nog niets aan veranderen.

Door de herindeling, waarbij Rosmalen werd samengevoegd met 's-Hertogenbosch, kwam het spookbeeld van de fusie tussen de lokale omroepen dichterbij. In dit herindelingsjaar 1995/1996 hebben we bij ROS-radio vele tumultueuze vergaderingen gehad, want signalen van de commissaris van de media gaven aan dat bij een herindeling de Bossche Lokale Omroep Stichting en de Rosmalense Omroep Stichting zouden moeten fuseren. Wel was er nog een mogelijkheid om zogenaamd commercieel te gaan. Maar gezien de ervaringen in andere gemeenten was dat niet aan te raden.

In het elfjarig bestaan van de ROS is het relatief voor de wind gegaan. Na de start in 1985 heeft het gemeentebestuur weliswaar enkele jaren subsidie verstrekt, maar daar kwam, zoals te verwachten, na vijf jaar een einde aan. De grootste financiële opbrengst kwam van de kabelkrant, waar steeds meer advertenties in verschenen. Nadat de Akte van Oprichting in december 1984 werd getekend en de zendvergunning in maart 1985 werd verleend, kon de uitzending op 26 oktober 1985 beginnen. Sinds die tijd zijn er allerlei programma's de lucht in gegaan en waren er veel vrijwilligers nodig om van ROS-radio een volwaardige omroep te maken. In het begin was het aantal luisteraars nog bedroevend. In de loop der jaren groeide dit aantal, mede door programma's die het grotere publiek aanspraken. Op zondag waren er de programma's *Kijk op Rosmalen*, *La Casa*, *Top 40*, *Rosbief* en *BlikvanGer*.

Vanaf het moment dat ik mijn vrije tijd gaf aan ROS-radio en later ook aan de kabelkrant, tot aan het samengaan van BLOS en ROS met de afschuwelijke naam Boschtion, heb ik aan de wieg mogen staan van enkele nieuwe programma's, zoals

Lokale omroep in Rosmalen begint ouderenprogramma

Van een correspondentie
ROSMALEN - De Lokale Omroep Rosmalen (Ros), start zondag 19 juli om 10.00 uur met een nieuw zondagochtend-programma voor ouderen boven de 55 jaar. Burgemeester Ralph Pans geeft het startsein voor het programma, dat 'Uit de leste Mis' heet. Deze titel verwijst naar het verleden waarin de vrouwen na de hoogmis op het kerkplein nog wat bijpraatten en de mannen een pilsje dronken in het café tegenover de kerk.

Het ouderenprogramma is iedere zondagmorgen tot 11.00 uur te beluisteren. Vaste rubrieken zijn: geestelijk leven, waarvoor de Rosmalense pastores een bijdrage leveren, in en om de tuin door Jan Verhoeven, keukenrecepten, agendapunten, mededelingen enzo voorts.

De Rosmalense ouderenorganisaties, zoals bijvoorbeeld de HEVO Bond voor Ouderen, hebben hun medewerking toegezegd.

Voor mededelingen of vragen over of voor het programma kunnen belangstellenden bellen 04192-12554.

Uit: *Brabants Dagblad* (18-4-1992).

ROSklassiek en het oude-
renprogramma *Uit de
leste Mis*, een
programma
waarin de
HEVO, de

pastor, de tuinman, de kok en telkens een gast op zondagmorgen om 10:00 uur hun wetenswaardigheden over Rosmalen uitstrooiden. Maar het tijdstip van uitzending was ongelukkig gekozen, omdat de meeste ouderen óf in de kerk zaten óf kleinkinderen op bezoek hadden. ROS-bestuur en ROS- hoofdredactie gaven geen toestemming om het uitzenduur te veranderen, zodat het programma ter ziele ging. Maar het draiboek is er nog. *Uit de leste Mis* kan zo weer beginnen!

• Radio voor Rosmalen

't R'smòlles k'tierke

*'n programma vur èn dur Rosmòllese
in d'r èige taol*

Springlevend was het programma waaraan ik nog dierbare herinneringen bewaar: 't R'smolles K'tierke, met de komma's op de plaatsen waar die moeten staan, ons opgegeven door de Brabantse taalkundige Cor Swanenberg. 't R'smolles K'tierke begon in 1987 met Rini Heijmans en stond daarna onder leiding van Riet van Oorschot, daarna van Cor Swanenberg en weer later van Herman Hubers, die Henk de Werd als vaste gast

had en elke week vertelde over bekende personen in Rosmalen en ook de monumenten van Rosmalen onder de loupe nam.

Enkele jaren geleden werd mij gevraagd of ik af en toe ook eens een programma wilde maken voor 't R'smolles K'tierke. Daarvoor koos ik een bekende en spraakzaam inwoner van Rosmalen die iedereen kende: Cor Gloudemans. Toen ik Cor in 1993 vroeg om voor de radiomicrofoon te komen, gaf hij schoorvoetend toe. Later kreeg hij er plezier in en was hij tijdelijk de bekendste man van Rosmalen. Omdat zijn verhalen en grappen op een zeker moment allemaal verteld waren, moesten we uitkijken naar vervanging. We kozen voor wekelijks telkens een andere studio-gast die door alle Rosmalenaren herkend zou worden. De populariteit van dit programma groeide en in cafés of op feestjes hoorde je nogal eens: "Ben jij nog niet gevraagd voor 't R'smolles K'tierke?"

Veel plezier beleefden mijn technische man Frans van den Bogaard en ik aan dit programma. Frans regelde de techniek, de tekst voor de kabelkrant en de muziekkeuze, en mijn taak was vóóraf het uitzoeken van de gasten, briefwisseling, het redactioneel werk en in de studio mijn gast op zijn gemak stellen, het voorgesprek

en als laatste het definitieve gesprek voor de uitzending van 't *R'smolles K'tierke*. Om de gezelligheid te verhogen werden er liters koffie gedronken. Ongeveer tweehonderd uitzendingen hebben we gemaakt met inwoners van Rosmalen van allerlei pluimage. Het programma kende verschillende hoogtepunten, zoals de uitzending met Jo en Annie Rombout die hun zoon Kien hadden verloren. Naast verdrietige waren er de humoristische *K'tierkes*. Om maar een paar studiogasten te noemen: Thea van Balkum, Janus van Rosmalen, Jet Verbiesen, Cor Swanenberg, Albert West, Jac. Stienstra, Nico Swinkels en nog andere bekende Rosmalenaren van wie er velen lid zijn van de Heemkundekring Rosmalen. In een volgende *Rosmalla* wil ik graag met u terugkijken naar de verschillende *R'smollese K'tierkes*. In het allerlaatste *K'tierke* had ik als gast Harrie Coppens, dé ingezonden-briefschrijver van Rosmalen en fervent tegenstander van de herindeling. Het werd een sombere uitzending, want 't *R'smolles K'tierke* in deze vorm kon in de nieuwe omroep van 's-Hertogenbosch geen vervolg krijgen. In dit *K'tierke* op 17 augustus 1996 en de herhaling op 18 augustus moesten we vol emotie afscheid nemen van de ROS, de luisteraars en van de knusse studio in de Weidestraat. Mijn laatste woorden waren: "Voor ons waren de gasten in 't *Rusmolles K'tierke* het belangrijkste. Zij hebben geschitterd, want uiteindelijk maakten zij ons programma. En wij... af en toe schitterden en schutterden wij, Rusmolle bedankt."

Houdoe, ROS-radio, 't Is nauw vur ut lest,
elf jaor lang, radio op zun best.
Hil veul minse deêe we un plezierke,
da was ut dan... 't *Rusmolles K'tierke*.

De Lambertuskerk eindelijk uit de schaduw

Arie van de Ven

Op maandag 11 november 1996 was het zover. Onze prachtige Sint-Lambertuskerk staat vanaf deze datum iedere avond in het licht. Onze Heemkundekring zag hiermee een wens van meer dan een jaar geleden in vervulling gaan. Begin 1995 kregen de Heemkundekring Rosmalen en de gemeente Rosmalen (zoals alle gemeenten in Noord Brabant) het verzoek van provincie en Brabants Heem om mee te werken aan het klein monumentenproject in het kader van Brabant-200. Deze vraag werd in eerste instantie met de wethouder besproken. Deze zou hiertoe het initiatief nemen. Waarschijnlijk door de zorgen vanwege de mogelijke herindeling bleef deze vraag liggen. Ten einde raad heeft de Heemkundekring zich toen gewend tot burgemeester P. van de Velden, die zeer positief stond ten aanzien van de gedachte de Lambertuskerk, die weggedrukt staat naast de Vreeburgpassage,

meer in het licht te brengen in het kader van het klein monumentenproject. De gemeente zou de kosten hiervan op zich nemen, daar de parochie noch de Heemkundekring bij machte was dit te financieren. Toen begin januari 1996 er nog geen daadwerkelijke actie ondernomen was, heeft de Heemkundekring zich gewend tot het nieuwe gemeentebestuur van de nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch. Daar stond men ook zeer positief ten aanzien van de verlichting. Vrij snel was toen de zaak beklonken, tot onze tevredenheid. De firma Mulders uit Hintham heeft de klus van de verlichting op zich genomen en zoals velen op de dag van de ingebruikstelling hebben kunnen zien, heeft deze firma zich zeer goed gekweten van haar taak. De ingebruikstelling geschiedde door Wethouder G. Paanakker, in aanwezigheid van de vice-voorzitter van het kerkbestuur, een aantal ambtenaren, dhr. Mulders en het voltallig bestuur van de Heemkundekring Rosmalen alsook van een aantal leden van de Heemkundekring. Na afloop bood het gemeentebestuur de aanwezigen een consumptie aan in Villa Fleurie, waarvan dankbaar gebruik gemaakt werd om na te praten over het feit dat de Lambertus toch weer een beetje meer uit de verdrukking gekomen is.

Nieuws uit Rosmalen: 1947, 2

Henk de Werd

De Werkgroep Indiëgangers heeft inmiddels een tweede brief doen uitgaan naar degenen -twintig procent- die helaas nog niet reageerden op ons eerste schrijven. Wij hopen ook hun gegevens te zijner tijd op de computer te kunnen verwerken, zodat het geheel inderdaad compleet en up to date is. Dankzij het werk van deze werkgroep kunnen we ook in deze Rosmalla weer wat Rosmalens nieuws uit 1947 publiceren, nieuws dat destijds via het blad Contact naar onze Indische jongens ging.

Contact nr. 7, september 1947

- Augustus, de zonnige vacantiemaand behoort weer tot het verleden. Tegenwoordig neemt iedereen vakantie en iedereen meent, dat hij buitenshuis moet zijn. Nu, dan ben ik ook op vakantie geweest van 24 t/m 29 augustus in Loyola te Vught. De meesten van U kennen het retraitehuis wel, want -als ge er eens geweest zijt- vergeet ge dat "hotel" niet en de dagen daar doorgebracht kunnen werkelijk met een goede vakantie vergeleken worden.

- Zoals wij in een van onze vorige verslagen beloofden, zouden wij nog eens terugkomen op de onderhanden zijnde fusie tussen de R.K. Voetbalvereniging *Juliana* (Hintham) en O.D.I. Rosmalen. Nu pas kunnen wij zeggen dat deze twee voortaan uit zullen komen onder de naam O.J.C. (*O.D.I.-Juliana-Combinatie*). Voorzitter van de fusie werd de bij O.D.I. altijd zeer actieve voorzitter, Bert v.d. Plas. De eerste oefenwedstrijd welke werd gespeeld op het terrein van *Juliana*, gaf een slap beeld te zien, aangezien bijna alle spelers voor een vriendschappelijke ontmoeting zich blijkbaar niet te moe wilden maken.

- Op zondag 7 september organiseerde de Rosmalense Rijvereniging wederom een ruitfeest. De weersomstandigheden waren buitengewoon goed, want in de nacht van zaterdag op zondag had het een mooi buitje geregend en was het stof voor het grootste gedeelte opgeruimd. Het eerst kreeg het publiek het bekende achttal dressuurnummer te zien waar onze rijvereniging in het afgelopen seizoen verschillende successen mee heeft geogst. Als nummer 2 van het programma kwamen de aangespannen koudbloedpaarden in de ring, allen deelnemers uit Rosmalen. De uitslag was als volgt: 1. Jac. Hanegraaf; 2. G. Heijmans van Brugge; 3. L. van Schijndel; 4. Frans van Nuland. Ter opluistering kwamen in dit nummer nog uit de bekende concourspaarden van Jan v.d. Doelen en H. Hanegraaf, die in het afgelopen seizoen verschillende bekertjes mee naar Rosmalen hebben gebracht. Nummer 3: dressuurrijden door de leden van de Rijvereniging om de wisselbeker, aangeboden door de commandant Jan van Haren. De uitslag was: 1. Harrie Heijmans; 2. A. van

Roosmalen; 3. H. v.d. Biezen; 4. George v.d. Heijden; 5. Johan van Creij; 6. W. v.d. Berg; 7. Frans Pennings; 8. G. v.d. Doelen. Nummer 4 van het programma: de aangespannen warmbloedpaarden: 1. Gebr. Westerlaken; 2. Cor Voets; 3. M van Nistelrooij (Kruisstraat); 4. C. van Nuland (Kruisstraat); 5. H. v.d. Biezen; 8. S. Tibusch. Nummer 5: Het attractienummer: ballonjacht. Iedere ruiter kreeg een ballon op de rug gebonden en men moest proberen deze van elkaar stuk te maken. Wie zijn ballon het eerst stuk was moest de strijd staken. Bij dit nummer had nog een klein ongeval plaats, nl. de ruiter Frans Pennings viel van zijn paard en bleef in de steigbeugel hangen met zijn voet, waardoor hij een bloeding kreeg; het liet zich eerst niet zo ernstig aanzien, maar na afloop waren de gevolgen erger dan verwacht werd: de patiënt zal enkele weken rust moeten houden. Laten we hopen dat het goed afloopt. De uitslag was als volgt: 1. Frans Pennings; 2. H. v.d. Biezen. Het tweede attractienummer was poprijden. Uitslag: 1. Johan van Creij; 2 H. v.d. Biezen; 3. W. Pennings. Als nummer 7 kwam het springparcours, wat voor het publiek zowel een concours hippique als een ruiterfeest vol spanning is: 1. A. van Roosmalen, die het parcours foutloos maakte; 2. Jan van Haren en Harry Heijmans, beiden met 4 fouten; 4. Frans Pennings, 12 fouten; 5. H. v.d. Biezen, 13 fouten; 6. Johan van Creij, 15 fouten.

- Volgens de gegevens van de burg. stand waren Jo Steenbakkers en Janske van den Akker getrouwd. Ook Harry v.d. Eerd en Mien van Herpen traden in het huwelijksbootje. Over dit laatste huwelijk lees ik dan: 2 september was er feest in Rosmalen, nl. Mien van Herpen en Harry v.d. Eerd voeren samen uit in 't huwelijksbootje. Natuurlijk mag zoiets niet ongemerkt voorbijgaan. Dus, zoals ik al zei: er was feest. En toen, temidden van al die drukte van dansen en zingen en lekker eten en drinken, trekt een van de gasten, Truus Neet, de stoute schoenen aan en zorgt dat de kas van 't Katholiek Thuisfront ook 'ns 'n goeie dag heeft. Bravo Truus. Het was 'n mooie winst van f 17,- waar we ontzettend blij mee zijn.

- 26 en 27 juli hield onze Harmonie *St. Cecilia* haar zomerfeest. Verschillende harmonieën hebben er aan deelgenomen. Voor de kinderen stond er een zweefmolen en voor de groten het rad van avontuur, waarbij prachtige prijzen uitgedeeld werden.

- Onze dorpsgenoot den WelEerw. Pater Johan Wierts is door zijn overste benoemd om in de missie van Oeganda te gaan werken. Wij wensen hem een voorspoedige reis en een succesvol arbeidsveld, evenals aan de Eerw. Zuster Anselmo (Zus van Uden) die haar diensten mag gaan wijden aan de missie op het eiland Flores in onze Oost.

- Onze provincie werd vorige week zwaar geteisterd door brand. Niet minder dan 25 boerderijen gingen in vlammen op¹. Maandag 25 augustus kraaide de rode haan

¹ We weten, dat de zomer van 1947 als een van de beste zomers van deze eeuw genoteerd staat, met veel tropische dagen. Wellicht hebben deze branden daar iets mee te maken!

ook in onze gemeente. Het landhuis *Vinkeloord* is geheel uitgebrand. De belendende boerderijen bleven gespaard, doch liepen veel waterschade op.

- Twee onderwijzers, nl. Mijnheer Razenberg en Mijnheer De Vries, slaagden voor de hoofdacte. Mijnheer de Bok voor de acte Handelskennis L.O.

Op deze foto zien we *mister* de Vries en *mister* Razenberg staande achter de tafel als eerste en tweede van links. *Mister* De Bok zit achter de tafel, rechts van pastoor van der Meijden. Coll. Henk de Werd.

- Zondag 7 september tenslotte was een belangrijke dag voor de Jonge boeren- en boerinnensport. De gymnastiekafdeling van de R.K.J.B. heeft op de sportdag te Liempde zich weer goedgehouden. Ze behaalden de tweede prijs. Albert Coppens wist zich weer kranig te houden door z'n beste beentje voor te zetten. Hij behaalde de tweede prijs op de 1500 meter. Hij zat nummer een kort op de hielen.

Contact nr. 8, oktober 1947

In Contact nr. 8 lezen we, dat het echtpaar Spierings-Branten zijn gouden huwelijksfeest vierde. De harmonie en zangvereniging brachten op de avond van het feest een serenade. De hele Nieuwe Molenhoek genoot mee. De Nieuwe Molenhoek heet tegenwoordig Deken Fritsenstraat. De familie Spierings woonde destijds in één van de nog steeds bestaande woningen daar, die naast het verzorgingstehuis De Annenborch staan. Twee keer twee-onder-een kap-woningen. Ze werden toen bewoond door Cub van Deurzen, de familie Spierings-Branten, Piet en Anna van

Twee keer de bakkerij en de winkel van Marinus de Jong in de Torenstraat te Rosmalen. Het pand brandde in de oorlog af en werd in 1947 opnieuw opgebouwd. De oude foto (rechts) komt uit *Katholieke Illustratie*, 73 (22 december 1938), pag. 501. Thans fotocollectie Henk de Werd. De tweede foto (onder) komt uit de collectie van onze Heemkundekring.

Nuland, alias Piet van Has Artjes en Bijs Hartogs, alias Bijs van Koentjes.

- We kregen een brief van v. Strijp uit Indië, die vroeg ons of het huis van bakker de Jong er al weer stond. Ja hoor, de buitenkant staat er in z'n geheel, alleen van binnen moet het nog afgewerkt worden. 't Heeft wel lang geduurd maar nu kan hij ook tevreden zijn. Het is nu tenminste geen noodwoning.

- In Maliskamp werd ingebroken in de sacristie. De dieven namen de klok mee. Ondanks alle nasporingen, zelfs met 'n politiehond, die er helemaal voor uit Breda kwam, is er van de daders geen spoor gevonden.

- Op zondag 14 september speelde O.J.C. uit tegen Oisterwijk. Bij deze eerste ontmoeting in het nieuwe seizoen en ook de eerste competitiewedstrijd van O.J.C. stonden alle verwachtingen hoog gespannen. In een goed gespeelde wedstrijd wist O.J.C. de beide punten mee naar huis te brengen door te winnen met 6-2. In verband met de fusie laten we even de opstelling, waarmee O.J.C. meestal in het veld komt, volgen:

Kien van Rosmalen

Jos Gevers H. van Uden

G. Pennings(Hzn) M. Swanenberg L. Heijmans

Chr. van Osch L. v.d. Berg H. van Eerd P. van Creij Wim Heijmans

Op 21 september werd niet gespeeld, doch op 28 september stroomde half Rosmalen naar het voormalige O.D.I.-terrein om onze jongens aan te moedigen tegen de nieuwe 3e-klusser U.D.I. uit Uden. Het werd 2-2. We moeten nog wel even vermelden het prachtige werk dat onze doelman liet zien.

Op 4 oktober werd tegen O.D.C. uit Boxtel gespeeld. Uitslag 1-1. Onze kleine linksbuiten W. Heijmans wist hier het enige en prachtige doelpunt te scoren. Wim belooft wat te worden voor ons elftal, want we zijn nog niet vergeten dat hij vorig jaar van de in de hele competitie gescoorde punten er 90% op zijn naam had.

Op 12 oktober kreeg O.J.C. Zaltbommel op bezoek. Deze wedstrijd heeft duidelijk aangetoond dat Bommel een zwak zusje in de derde klasse is, aangezien het de gehele wedstrijd door alles O.J.C. was wat de klok sloeg. Wel 20 kansen waren er voor onze jongens, doch slechts 2 punten wisten ze in het net te plaatsen. Het eerste doelpunt werd gescoord door Tini Swanenberg. Het tweede kwam door goed voorbrengen van Piet van Creij, waarna Van Eerd in een onbegrijpelijke stand onhoudbaar scoorde.

Wordt vervolgd

293-395	<u>Het Heeseindseveld</u>	
298;308/309;314/315;323/331;333;338;340		(op) de Driessen
305/307	de Strepen	
310/311	in/te eynde het Somerland	
316/317	Akenschen Kamp	
323. 325/326	de Kruisdriessen	
328/329	de Kruisdriessen/ de Achter Driessen	
337.341. 344/345. 347/349. 352. 355/356.		de Groote Heeze-Hoeve
346. 350/351. 353/354. 357		de Kleine Heeze-Hoeve
369	den Heijkamp	
370/372	de Burrie/Beurrie	
373	Middelrooiskamp	
374	de Drie Morgen voor de Middelrooiskamp	
374/375	den Rompert	
378. 392/393	Kremerskamp	
378. 391. 394		Piek-en/of Cootenkamp
381/382	den Bies	
387	(aan) het Somerland	
390	aan de palen (bij Kerkdijk)	
395	Spellemakerskampken/ de Spellemaker/Spillemaker	
396/443	<u>de Vree</u>	
397	de Driessen/den Booterweg	
399	de Nulandsche Morgen	
399/402. 404	de Scheffersvree	
402	Schefferscamp	
404	de Kijfkampsche Vree	
408/409	de Barrische Vree	
420	Cassekooij	
422	de Tien hond naast Cassekooij	
423/424	de Bagijnenvree	
427/428	de Kijfkampsche Vree	
430	de Schijndelsche Morgen	
433	de Dammen	
439	den Dungensche kamp	

Het thans afgedrukte kaartblad - het derde blad van Sectie B heeft betrekking op (delen van) de gebieden genaamd het Heeseindseveld en de Vree (L. van der Aa namens de werkgroep veldnamen).

Haone en Henne

Cor Swanenberg

Wie of wat Cor Swanenberg is, behoeft geen nadere tekst en uitleg. In zijn zoveelste boek, Jikkies merante genaamd, heeft hij heel wat Brabantse spreuken bijeengesprokkeld, waarmee hij een boeiend onderdeel van de Brabantse cultuur heeft vastgelegd, zodat ook in de verre toekomst voor iedereen de mogelijkheid blijft bestaan van dit stukje Brabants cultuurgoed kennis te nemen. In dit artikel komen allerlei uitdrukkingen en gezegden uit de pluimveewereld aan de orde. In Jikkies Merante, met als ondertitel Sprokkelen in Brabantse Spreuken, heeft Cor Swanenberg een unieke verzameling spreekwoorden bijeengebracht. Eigenlijk is sprokkelen een te bescheiden benaming voor de manier waarop hij opnieuw een boeiend onderdeel van de Brabantse cultuur te boek heeft gesteld (H.Coppens).

Of d'n haon krèijt of niej, d'n dag begint toch. Al in de zestiende eeuw zou Henri VI (Henry le Grand) gezegd hebben: "Je veux qu'il n'y ait si pauvre paysan en mon royaume qu'il n'ait tous les dimanches sa poule au pot." Of dit ook gegolden heeft voor de keuterboertjes van Brabant, is moeilijk vast te stellen, maar onwaarschijnlijk is het op z'n minst; hier zegt men immers: "Ès d'n boer kiep it, dan is de kiep ziek of d'n boer.

Dat de kip het Brabants boerenerf bevolkt, is zeker. Al op het spreekwoordenschilderij van Pieter Brueghel (\pm 1560) staat de henneputter afgebeeld. Wim van Gompel vermeldt dit woord in de *Kroniek van de Kempen* met de omschrijving: "een persoon die kennis van en liefhebberij in kippen heeft." A.P. de Bont geeft *henneputter* (lett. hennentaster) naast *hennenpriester* (persoon die kennis van en liefhebberij in hennen heeft). Bij ons gebruiken we het woord wel, maar de betekenis is verschaald tot "kippenkoopman". Datzelfde begrip heet rond Grave *kiepekremmer*, zo leerde ons Dorothee van de Graaff.

Pluimvee heeft al eeuwenlang een belangrijke rol gespeeld in het karige gemengde bedrijf van Brabantse keuterijen. Er zijn nogal wat spreekwoorden en zegswijzen met haan, hen en kuiken, maar laten we eerst even naar de dialectbenamingen kijken. Voor West-Brabant moet men weten dat *kiepke* de roepnaam is voor een kalfje, en niet, zoals in het oosten, voor een kuikentje of kippetje. Jan Stroop geeft in zijn stukje over de familie kip heel wat benamingen voor het Westbrabantse pluimvee. Via de leeftijdsstadia volgt de opsomming: *pielekes* (kuikentjes), *pielen* (zonder dons), *poelies* (jonge hennen), *tieten* (volwassen kippen). Volgens Stroop zou het laatste woord in Oost-Brabant *tuut* zijn, hetgeen wij tegen moeten spreken voor onze streek: wij zeggen ook *tiet*, net als Cornelis Verhoeven (Udenhout) en De Bont (Oerle). Voor het westen van onze provincie vermeldt Stroop ook nog *titskes* voor hele kleine kuikentjes.

Het *Woordenboek van de Brabantse dialecten*¹ geeft een schat aan informatie betreffende het pluimvee. De voornaamste conclusie daaruit voor ons is, dat het ouderwetse woord *tiet* voor "kip" in heel onze provincie voorkomt, dat *kiekjes* en *kiekentjes* vooral in Belgisch Brabant gehoord wordt en dat *tuten* enkel rond Boxmeer en in Budel voorkomt. Vooral Midden-Brabant 'vertoont' behalve *kippen* en *kiepen* ook hoenders; *hennen* is kennelijk vrij gebruikelijk voor het ruime oosten van onze provincie. Indachtig *haantje de voorste* beginnen we met de mannelijke kip in de metaforiek (wij zeggen overigens met vele Brabanders *haon*): "'ne Goeien haon is niej vet" (gewicht draagt niet bij tot viriliteit) is wel in het hele land bekend. Dat geldt zeker niet voor "zô mager ès 'nen haon vur z'n kniejes" (heel mager) en voor "hij din d'r op af ès 'nen haon onder de kroesele" (met grote graagte; hanen zijn blijkbaar dol op kruisbessen). "D'r kan ginnen haon gelubd worren of hij is t'r bij" betekent dat bedoelde persoon altijd van de partij is wanneer er iets te beleven valt (gelubd=gecastreerd).

Evenals de Duitsers ("Wenn der Hahn kräht auf dem Mist, ändert sich 's Wetter, oder es bleibt wie es ist") hebben wij een komische weerspreuk waarin de haan victorie kraait: "krèijt d'n haon 'saoves, dan is oew lot, mèrge mot of d'n haon k'pot" (mot=mist).

Van iemand die heel verwaand (maar niet al te gracieus rondstapt) zeggen we: "hij traai rond ès 'nen haon me' stront tusse z'n teen." Kinderen die nieuwsgierig vragen wat de pot schaft, krijgen wel het plagende antwoord: "'n Haonenèij!" Hèrfst-haon is de schimpende benaming voor een wat trotse oude charmeur. Jan Elemans, die voor Huisseling den hôôn, de kiep en de kôjkes geeft, meldt de boerenwijsheid: "Koej moette aaw hebbe èn kieppe jóng" (die presteren het best in melkgift en eierproductie). De Bont vermeldt: "Me' d'aauw henne de mars in gôôn" (gezegd van een vrouw die geen vrijer meer zal kunnen krijgen; bij ons zegt men "de maand ingaon") en "hij leupt kräk rond lāk 'n leggende hen -hij weet nie wôor-ie z'n nestaei legge zal."

Bij Biemans vinden we: "Hij keek krèk lèk de henne van Bèst ès den boekend op is" (een zuur gezicht zetten; boekend=boekweit). "Ze kiekj ès 'n hen diej krèk 't snot hà" (ze keek zeer ontdaan) is enigszins vergelijkbaar met "ze ziet 'r uit ès 'n hen diej stô te trure" (ontdaan en ziekelijk). "'n Goei hen duikt wel" wordt volgens Nol van Roessel spottend gebruikt tegen een kleine man die met een grotere vrouw getrouwd is. "Iets moete wè de henne niej kunne" betekent dat men moet plassen en "twee henne op inne nest akkerdere niej" houdt een advies in tegen het gaan inwonen bij de ouders.

Tiet was bij ons gebruikelijk als lokroep voor de kiepen of henne, waarbij het woord (net als bij Verhoeven) vooral kinderlijk aandeed: "zulle we 's naor de tietjes gaon kijke? Diej skaow kloek durft heur tietjes niej te laote ziejn." Toch werd *tiet*

¹ Aflevering 6, pag. 950 e.v.

ook wel algemeen gebruikt voor kip: d'n hennepriester kwaamp me' 'n kaar vol tiete langs. Het gezegde "'t lupt ès 'n tiet" betekent dat het als 'n fluitje gaat, maar heeft in oorsprong waarschijnlijk niets te maken met de kip en alles met de tepel van doen. *Kiep* komen we tegen bij Wim van Gompel die het woord *binnenkiep* geeft voor bleke kostschoolmeisjes. In hetzelfde artikel (in de *Kroniek van de Kempen*) ontmoeten we *kieke* voor een bang persoon. Wij gebruiken vanouds het nog nauwelijks gehoorde woord kukske voor kuikentje, dat nog voorkomt in de zei-spreuk "goewd geboerd, zin Tinus, tweilef èijer, dèrtien kukskes". De Bont maakt nog gewag van "kö.k, kuik zn vr." voor jonge kip, hetgeen wij niet (meer) kennen in onze streek.

Bij Mandos staan wel twintig 'hanige' spreekwoorden, waaronder: "daar is een haan van de riek gevallen" (er is een voornaam persoon gestorven); d'n haon van half ellef (een goedkope haan: iemand die op koopjes uit is); dieën haon moete niej in de boter braoje (die vent moet je niet in de watten leggen) en de zei-spreuk gij zijt nog niej me' mij klaor, zin de'n haon en hij hà' de pier half op. In *Brabantse Spreekwoorden* zijn de 'kippige' zegswijzen ook goed bedoeld. We noemen slechts: "'n hen li as ze sti (woordspeling: 'n kip legt/licht als ze staat); "wete waor 't henneke te nest gô" (de oplossing weten); "ge zoudt er de hennen van te bed doen en zelf op de hort gaon zitten" (uiting van verontwaardiging) en "de slimste hen li' nog wèl 's in de nittele" (iedereen kan zich vergissen).

Dat ook al voor de komst van de legbatterijen de eierproductie belangrijk was, bewijst de zegswijze: "De henne zitte me' de kont nor de winkel." Tot slot verzuchten wij met Johan Biemans (Bergeijk): wa-j-ist toch iejt, wa-j-ist toch iejt, zeuve haone en gin tiejt!

De naam het Heeseind. Een bijzonder grenstoponiem

Wim Veekens

Inleiding

De naam Heeseind heeft mij altijd vertrouwd in de oren geklonken. Dit sinds enkele jaren tot de gemeente Maasdonk behorende (dijk)gehucht is immers de geboorteplaats van mijn moeder Anna Voets (geb. 20 mei 1909). Moeder heeft daar, op Heescheind nr. 9, tot 1942 gewoond. In augustus van dat jaar is moeder getrouwd met mijn vader Wim ("Willem") Veekens uit Grave. Mijn ouders zijn in datzelfde jaar aan de rand van de Maliskamp gaan wonen in het huis van Dorus

Langenhuizen aan de Oude Baan C14 (thans: Peter de Gorterstraat 2a). Behalve de 'familiale band' met het Heeseind /'t Hisèind/, heeft ook de naamsverklaring van dit toponiem in twee recente afleveringen van dit periodiek ertoe bijgedragen dat we dit artikel geschreven hebben.

We beginnen ons artikel met een opsomming van oude vindplaatsen van de plaatsnaam Heeseind. Daarna geven we een reactie op de verklaring uit *Rosmalla*. Vervolgens besteden we aandacht aan de twee elementen die volgens ons ten grondslag liggen aan het toponiem Heeseind. Tenslotte geven we onze verklaring van de naam.

Foto van het ouderlijk huis van moeder aan het Heeseind op 11 mei 1925. V.l.n.r. oom Bert, grootvader Johannes (*Has*) Voets, grootmoeder Antonia (*Tonna*) Kusters, moeder Anna Voets.

Oude vindplaatsen van Heeseind

in de parochie van Rosmalen aent Hezer Eynde (1617)¹; in de Kruisstraat aan het Heze Eynde (1618)²; eene cappelle [in Roemale] ter plaetsen genaemt Heeze Eynde

¹ A. Kappelhof, *Voorlopige Inventarissen van de Negen Blokken, Blok C* ('s-Hertogenbosch, 1979-1981), pag. 10.

² Idem.

(ca. 1645)³; *borgt aen het Heeseynd* (1655)⁴; *land op 't Heseynd* (1660)⁵; *Heezeind* (1685)⁶; *te Rosmalen op het Heeseind* (1698)⁷; *aan het Heeseinde* (17de eeuw)⁸; *Hees Eind* (1783)⁹; *Hees End* (1785)¹⁰; *het Heeseijnt* (ca. 1800)¹¹; *Heeseind* (1844)¹²; *Heescheind*¹³.

De verklaring "einde van de hei"

In twee artikelen in dit tijdschrift heeft de heer Leenman terloops gesteld dat *Heeseind* "het einde van de hei" betekent¹⁴. Hierbij baseert hij zich op *het Heise eind*, dat hij in oude akten heeft aangetroffen. Helaas worden de bron en het jaar waarin deze naamsvorm voorkomt niet door hem vermeld.

Het is vrijwel zeker dat de /i/ in *Heise* een zogenoemde verlengingsklinker is, zoals we die ook kennen in bijvoorbeeld de familienaam Vermeiren (= Vermeeren) of in de plaatsnamen Oisterwijk en Helvoirt. Deze voorbeelden zijn restanten van oude schrijfwijzen. In het Middelnederlands schreef men *jaer* en *jair* (= jaar), *cleet* en *cleit* (= kleed, doek), *muer* en *muyr* (= muur)¹⁵.

De door ons gevonden oudste samengestelde vorm *Hezer Eynde* (1617), die in de tweede naamval (genitief) staat, sluit Leenmans interpretatie, "einde van de hei", uit¹⁶. Voor de verklaring van de heer Leenman had men veeleer oude vormen als **Hey(d)ereynd/ Hey(d)(e)(n)eynd* of iets dergelijks moeten aantreffen, en zou de huidige naamsvorm **Hei(d)ereind, Heideneind* of zo geweest zijn, en niet *Hees-*

³ Philips Baron van Leefdael, 'Beschrijving der Meierij van 's-Hertogenbosch, door A.v. Sasse v. Ysselt', in: *Bijdragen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant*, 2 (1918), pag. 81.

⁴ N.A. 's-Hertogenbosch, Inv. 2709 f21.

⁵ J. v.d. Heyden, *Inventaris van het Archief van de Beurzenstichting voor de Stad en Meierij van 's-Hertogenbosch 1374-1975* ('s-Hertogenbosch, 1979), nr. 415.

⁶ Heemk. Werkgroep 'Over Nuland', in: *Nuwelant* (1983).

⁷ H. van Rooy, *Het Oud-archief van het Groot-Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch*, I ('s-Hertogenbosch, 1963), nr. 955.

⁸ Idem, nr. 1004.

⁹ H. Buijks, *Waar land en water elkaar ontmoeten...* (Maasdonk, 1992), pag. 3.

¹⁰ J. Camp, *Caart Figuratief der Geformeerde Inundatie van de Hoofd-Stad...*, 1785, in: *Rosmalen in oude tijden* [Rosmalen, 1955], pag. 17.

¹¹ H. de Werd, *Rosmalen was een ellendig land* (Zaltbommel, 1982), pag. 132.

¹² A. v.d. Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, V (Gorinchem, 1844), pag. 316.

¹³ Deze vorm komt verspreid voor, zelfs nog in *Vuga's Alfabetische Plaatsnamengids van Nederland* ('s-Gravenhage, 1988), pag. 54.

¹⁴ 14. W. Leenman, in: *Rosmalla*, 5-4 (1995), pag. 51, noot 1 en in: *Rosmalla*, 6-1 (1996), pag. 33.

¹⁵ *Middelnederlandsch Handwoordenboek, bewerkt door J. Verdam en van het woord sterne af opnieuw bewerkt door C. Ebbinghe Wubben* ('s-Gravenhage, 1973=1932), resp. pag. 274, 293 en 372.

¹⁶ We beweren niet dat er geen oudere vormen met *einde* van vóór 1617 zouden bestaan.

*eind*¹⁷. Zoals gezegd, staat de vorm van het eerste element, *Hezer-*, in de tweede naamval (-*er*; de tweede naamval wordt weergegeven met de vertaling "van (de)..."). *Hezer-* laat duidelijk zien dat het nooit een afgeleide tweede naamvalsvorm van *hei-(de)* kan zijn, immers de tweede naamval hiervan zou **heier-/heider-* opgeleverd hebben.

De lezer zal nu, na de gemaakte opmerkingen over de verlengingsklinker /i/ en de genitief met -*er*, wel doorhebben welk woord er schuilgaat in het bestanddeel *Hezer-* (Uiteraard komen we hierop nog terug).

Eind

Betekenis van *eind*

In het Middelnederlands heeft *ende, einde* o.a. de volgende betekenissen: "rand, zoom, grens, uiteinde; plaats, oord of gebied"¹⁸.

Vanaf de 15de/16de eeuw komt het woord *eind(e)* zowel in Noord-Brabant als in de Limburgse Kempen (België) veelvuldig voor. Voor de Belgisch-Limburgse *einde*-toponiemen heeft Molemans erop gewezen dat het meestal afgelegen plaatsen zijn, en dat in samenstellingen het bestanddeel *einde* kan duiden op de ligging tegen het einde 'uiterste grens' van een ander gebied. Als voorbeeld geeft hij de naam *Bos-einde*, met de verklaring dat achter deze woonkern een bosgebied lag¹⁹.

In de eerste druk van *Het Plaatsnamenboek* stelt Samplonius dat *einde* als tweede deel van een plaatsnaam in verband staat met de "talrijke langs de wegen uitgebouwde dorpen". Daarbij maakt hij nog de opmerking dat in onze provincie *eind* zo frequent is "dat het ook gebruikt wordt voor bebouwing in meer algemene zin"²⁰. In een latere druk geeft hij een fraaie omschrijving van wat men onder *eind* in de plaatsnaamkunde moet verstaan: "het woord *eind* of *einde* wordt in plaatsnamen veel gebruikt om de ligging aan de rand of het laatste stuk van iets aan te geven, bijvoorbeeld van een dijk of weg. In Brabant gaat het vaak om een op de rand van de cultuurgrond, aan de overgang naar de woeste grond gelegen nederzetting, waarbij de aard van de woeste grond vaak in het eerste deel van de samenstelling wordt uitgedrukt. Het benoemingsmotief kan echter ook de ligging in een bepaald deel van een poldergebied zijn, vgl. namen als Noord-, Oost-, West of Zuideinde"²¹. Het in de laatste zin vermelde benoemingsmotief vinden we terug in een

¹⁷ *Heiereind* en *Heieind* zijn bestaande toponiemen in achtereenvolgens Riethoven en Deurne.

¹⁸ *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, pag. 164.

¹⁹ J. Molemans, 'Bijdrage tot de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van de Limburgse Kempen, voornamelijk in het licht van de namenvoorraad', in: *Naamkunde*, 5 (1973), pag. 306-307.

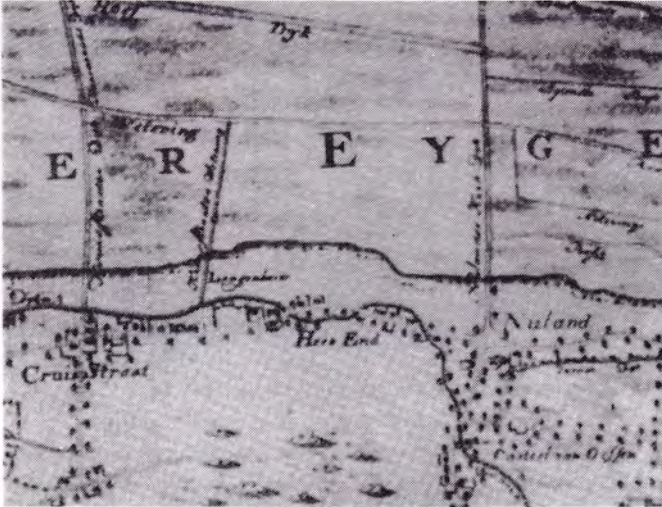
²⁰ G. v. Berkel-K. Samplonius, *Het Plaatsnamenboek. De herkomst en betekenis van Nederlandse plaatsnamen* (Houten, 1989), pag. 55.

²¹ Idem, *Nederlandse Plaatsnamen* (Utrecht, 1995), pag. 57.

stukje naamgeving in de Rosmalense polder: de Polder van der Eigen met zijn Oosteind en Westeind!

Hees

In de laatste zin van het kopje van de naamsverklaring door W. Leenman hebben we gezegd dat de oudste vorm *Hezer Eynde* (1617) in de tweede naamval (genitief)

Het Heeseind in het jaar 1785. Fragment van de 'Caart Figuratief der Gereformeerde Inundatie van de Hoofd-stad (...) van 's-Hertogenbosch', in: *Rosmalen in oude tijden* (1955), pag. 17.

staat van een ander woord dan *hei(de)*. Dat andere (zelfstandige naam-) woord is *hees*. Gezegd dient te worden dat *hees* hier geen soortnaam meer is, maar een eigennaam, een plaatsnaam: *Hees*. Met andere woorden, het toponiem Heeseind is een samengestelde naam met daarin als eerste deel een oude plaatsnaam: *Hees* (als verbogen vormen

treffen we ook *He(e)se* en *He(e)ze* aan: zie de nu volgende opsomming).

Oude vindplaatsen van Hees

*in Heese by den voors(chreven) dorpe van Nuwelant (1299) (kopie 16de eeuw)*²²; *usque ad limites (...) communitates villarum de Nuwelant et de Heze (1300)*²³; *stuk land in Heze (1314)*²⁴; *schepenen van Hese [te Rosmalen] (1348)*²⁵; *Theodericus*

²² H. Camps, *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312*, I ('s-Gravenhage, 1979), 2de stuk, nr. 582.

²³ Idem, nr. 596.

²⁴ A. Kappelhof, *Het archief van de Tafel van de H. Geest van 's-Hertogenbosch. Regesten van oorkonden* ('s-Hertogenbosch, 1980-1991), regestnr. 81.

²⁵ H. v. Bavel, *Inventaris van de 119 charters aanwezig in de zegelkast van het archief van de Godshuizen te 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch, 1968), regestnr. 4.

zoon van wijlen Nicholaus de Heze (1358)²⁶; stuk land te Rosmalen ter stat gheheiten tot Heze (1405/06)²⁷; land in de parochie Roesmalen gen. Afer Heze grenzend aan den Hoefdyck (1427)²⁸; hofstede in de parochie van Roesmalen ter plaatse gezegd Heze op het Zand (1439)²⁹; land in de par. van Roesmalen t.pl.gez. Heeze op het Zand (1454)³⁰; huis, hof, erf in de par. van Roesmalen t.pl.gez. Heze op de Cruysstraat (1484)³¹; land t.pl.gez. Heze op den Roemput (1520-21)³²; de Capelle tot Heeze (1557)³³; kapel van Heese te Rosmalen (1567)³⁴; hoeve Hese op de Cruysstraat (1573)³⁵; onderpanden t.pl. Heze en op het Zand (1601)³⁶; stukken weiland t.pl.gez. Heese (1604)³⁷; Gerit Janssen Stochorst schepen in Heze onder Roosmalen ende Nulant (1610)³⁸; [hoeve] onder de prochie van Roosmalen t.pl.gen. Heze opte Cruysstraat (1619)³⁹; huys schuur hoff ende aangelegen erffenis gelegen tot Heeze op de Cruysstraate (1627)⁴⁰; hoeve in de par. van Rosmalen onder Heese (1768)⁴¹.

Betekenis van hees

Hieronder volgt een selectie uit een aantal betekenissen -meestal met geringe verschillen- van het woord *hees* uit de toponymische literatuur van de laatste honderd jaar: "kreupelhout, laag hout"⁴²; "terrain couvert d'arbrisseaux et de broussailles" (terrein begroeid met heesters en struikgewas, wv)⁴³; "bos van laag hout, struikgewas"⁴⁴; "jong beukenbos, later struikgewas"⁴⁵; "oorspronkelijk struikgewas, laag-

²⁶ H. Wolf, *De archieven van de particuliere Gasthuizen te Den Bosch 1302-1811*, II ('s-Hertogenbosch, 1987), pag. 2-3.

²⁷ A. Kappelhof, *Tafel van de H. Geest*, registnr. 1368.

²⁸ Idem, *Inventaris van de archieven van de Duitse Orde te Vught 1334-1795* ('s-Hertogenbosch, 1978), registnr. 72.

²⁹ H. v. Rooy, *Groot-Ziekengasthuis*, registnr. 853.

³⁰ Idem, registnr. 1113.

³¹ Idem, registnr. 1528.

³² Idem, I, nr. 1975.

³³ H. de Werd, *Rosmalen Vroeger* (Rosmalen, 1985), pag. 19.

³⁴ Idem, eveneens pag. 19.

³⁵ H. Wolf, *Particuliere Gasthuizen*, II, pag. 74.

³⁶ H. v. Rooy, *Groot-Ziekengasthuis*, I, nr. 3104.

³⁷ Idem, I, nr. 3108.

³⁸ H. de Werd, *Oud-Rosmalen* (Rosmalen, 1987), pag. 114.

³⁹ G. Berkelmans, in: *De Kleine Meijerij* (1977), pag. 33.

⁴⁰ H. de Werd, *Oud-Rosmalen*, pag. 84.

⁴¹ A. Kappelhof, *Voorlopige Inventarissen, Blok E*.

⁴² E. Verwijs & J. Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, III ('s-Gravenhage, 1894), kolom 236-237, onder het woord *heest*.

⁴³ A. Vincent, *Les noms de Lieux de la Belgique* (Brussel, 1927), pag. 137.

⁴⁴ H. Moerman, *Nederlandse Plaatsnamen. Een overzicht* (Brussel, 1956), pag. 94.

⁴⁵ M. Gysseling, *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, I ([Brussel], 1960), pag. 463.

stammig gewas, ook wel jonge beuk"⁴⁶; "laag beukenbos, ook als veeweide in gebruik"⁴⁷.

Ofschoon *hees* op zich niet in de Middelnederlandse woordenboeken voorkomt, is het toch een zeer oud woord. Zo is in het Oudhoogduits (= vóór 1100) de bosnaam *Hêsiwald* opgetekend; dit is een Germaanse weergave van het Latijnse *Silva Caesia*, dat reeds genoemd wordt door Tacitus (Romeins geschiedschrijver, omstr. 55-120 n.C.)⁴⁸.

Verklaring van *Heeseind*

Dat *Heeseind* geen samenstelling van *heide*+*eind* kan zijn en wat het argument hiervoor is, hebben we hogerop reeds een paar keer opgemerkt. Ook hebben we toen al laten zien wat hoogstwaarschijnlijk wel de verklaring van de plaatsnaam *Heeseind* is: "het eind van Hees".

Na de oudste attestatie uit 1617 met het *-er*-suffix (zie onder kopje: *Oude vindplaatsen*), volgen in de opsomming steeds vormen zonder dit suffix: *hees*, *he(e)se*, *he(e)ze* (+*eind*), met als resultaat de huidige vorm *Heeseind*. In geval van Leenmans theorie zou de 'absolute' combinatie *hei(de)*+*eind* geleid hebben tot de huidige vorm **Hei(de)eind*. Kort gezegd, of men nu uitgaat van *hei(de)* in de genitief (=met de uitgang *-er*) of van de 'absolute' combinatie *hei(de)*+*eind*, in beide gevallen is de naamsvorm *Heeseind* uitgesloten.

Keren we nog even terug naar de genitief op *-er*. In heel wat toponiemen is deze verbuiging terug te vinden, ook in onze nabije omgeving. Denk maar aan *Hinthamereind* (een duidelijk parallelle vorm van *Hezer Eynde*), *Vughterstraat*, *Heezerweg* (Eindhoven) en niet te vergeten de nog niet zo lang geleden ingevoerde straatnaam *Oosteinderweg*⁴⁹.

Niet alleen de taalkunde pleit voor de opvatting: *Heeseind*=*hees*+*eind*, maar ook de geschiedenis met betrekking tot de reeds genoemde plaats *Hees* maakt deze opvatting aannemelijker.

Uit de oude geschiedenis is bekend dat het gebied *Hees* eigen schepenen had. In dit grensgebied, gelegen tussen Rosmalen en Nuland, hadden deze twee dorpen hun gezamenlijke schepenbank. Het grondgebied van *Hees* viel voor een deel onder de Polder van der Eigen. Het volgend fragment laat het verband zien dat er bestond tussen de schepenen van *Hees* en (het waterschap) de Polder van der Eigen: "Wy Jan Jan Korsthens soen, Jan Quattel, Heynrick Voet (...), scepen in Hee-

⁴⁶ A. & J. Helsen, *Gehuchtnamen in de Antwerpse Kempen* (Leuven, 1978), pag. 56.

⁴⁷ J. de Vries, *Nederlands Etymologisch Woordenboek* (Leiden, 1971), pag. 244, onder het woord *heester*.

⁴⁸ J. de Vries-F. de Tollenaere-A. Persijn, *Etymologisch Woordenboek* ([Utrecht], 1991), pag. 165.

⁴⁹ Zie ook: W. Veekens, 'Het toponiem Der Busgherbeemde', in: *Rosmalla*, 5-1 (1995), pag. 3.

ze tuyghen, dat voer ons quam Roelof (...) en heeft (...) oghedraghen en(de) overghegheven (...) eene erfthijns (...) uut eene gheset huys ende hof mit sijre toe behoerte gheleghen in die prochy van Rosmalen ter steede gheheyte Heeze (...) strecken(de) van erffenisse den huysse tot Nuland toe behoren(de) totter ghemeynre straten toe (...). Gheg(even) onder den zeghel onses ghemeyns scепенdoms tot Heze (...) int jaer ons Here doeme(n) screef dusent vierhondert tachtentich ende een (1481, wv)⁵⁰.

Dit fragment komt uit een document dat voorzien was van een zegel van de schepenen uit 'der Eigen' (zie de afbeeldingen van de zegels). Als we het voorafgaande nog eens overzien, kunnen we concluderen dat de naam Heeseind zowel op taal- als geschiedkundige gronden terug te voeren is tot de combinatie *Hees+eind*.

Het bestanddeel *hees* wijst op vegetatie. Volgens van Tilburg, die zich heeft beziggehouden met de "reconstructie van het natuurlijk substraat" (=reconstructie van het natuurlijk, oorspronkelijk landschap) van een gebied -globaal genomen tussen Eindhoven en Venlo-, wijst *hees* op een open begroeiing (=beuken-, eikenbos op matig droge gronden) "waar vestiging weinig moeilijkheden oplevert." Het element *eind* houdt verband met bewoning (net als *hoek*, *kant*, enz.). Het duidt (evenals *hoek*) een mindere vestigingsplaats aan. "Ze (*eind*, *hoek*, *kant*, wv) geven alle aan dat ze vanuit een andere, waarschijnlijk reeds in cultuur gebrachte plaats zijn ontgonnen en zodoende een hoge(re) kans hebben op mindere gronden terecht te zijn gekomen"⁵¹.

Een naam als Heeseind verwijst dus naar een gebied gelegen aan een weg, hier een dijk, aan de grens (=eind) van een grote(re) nederzetting/dorp (=Rosmalen of Nuland). Het was wellicht het verst afgelegen gebied dat voor ontginning, en derhalve voor bewoning, geschikt geacht werd⁵². Het eerste deel in de naam van dat afge-

Zegels uit 1481: *S. der Scepenen uten Eyghenen* (links) en 1544: *S. der Scepenen uter Eyghenen* (rechts). Vergelijk de ploeg in het wapen van Rosmalen.

⁵⁰ A. v.d. Does de Willebois, 'De Schepenen "Uten Eyghenen"', in: *Taxandria*, XI (1904), pag. 196-197. Voor meer gegevens over de Polder van der Eigen verwijzen we naar: H. Buijks, *675 jaar waterschappen in de Maaskant 1309-1984* (Oss, 1987).

⁵¹ J. v. Tilburg, *De relatie tussen huidige bodemgesteldheid, natuurlijke bodemgesteldheid, natuurlijke vegetatie en de plaatsnaamelementen* (Wageningen, 1985), pag. 23.

⁵² Vgl. V. Mennen, 'Toponymische kanttekeningen bij de twee abdijhoeven van Averbode te Lommel', in: *Naamkunde*, X (1978), pag. 174.

zonderd gelegen grensgebied drukt de vegetatieve aard van dat gebied uit, namelijk: *hees*, dat wil zeggen struikgewas, kreupelhout, laagstammig gewas of een laag beukenbos.

Kortom, het toponiem kan onzes inziens verklaard worden als: "grensgebied gelegen bij struikgewas of bij een laag beukenbos", of anders: "grensgebied ontgonnen uit struikgewas of uit een laag beukenbos".

Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 18

J.C.M. Poelman

Volgens deze verslagen van Van Oudenhoven zag het er dus in het najaar van 1566 voor Coudewater niet zo best uit, ofschoon er van brandstichting, waarover Foppens spreekt¹, beslist geen sprake is geweest. Wegens het in gebreke blijven van het stadsbestuur duurde de toestand dat slechts een heel kleine minderheid het in Den Bosch voor het zeggen had, toch nog tot april 1567, toen Noircarmes, na eerst Maastricht tot rede gebracht te hebben, ook in Den Bosch het wettige gezag herstelde. Aanstonds stelde de regering te Brussel toen een commissie in om de schuldigen op te sporen, te verhoren en te straffen, van wie de voornaamsten echter reeds het vege lijf hadden weten te redden door hun toevlucht te zoeken in het land van Kleef, dat als toevluchtsoord sterk in trek was, omdat het zowel aan katholieken als aan protestanten volkomen vrijheid van godsdienst liet. De leeglopers, die uit sensatie- of roofzucht hadden meegedaan aan de rellen der beeldenstorm, 321 man, werden aan het werk gezet voor onder andere het uitdiepen van de stadsgrachten, terwijl de eigenlijke aanvoerders, voor zover nog aanwezig, voor de staatscommissie werden gedaagd. De getuigenissen bij deze verhoren zijn bewaard gebleven en uitgegeven te Den Bosch in 1858 door Prosper Cuypers van Velthoven in zijn belangrijk werk *Documents pour servir à l'histoire des troubles religieux du XVIme siècle dans le Brabant Septentrional*.

Onder de vele getuigen die gehoord werden, bevond zich ook de 39-jarige notaris Heynrich Goossens, woonachtig in de Postelstraat. Onder ede verklaarde hij op 14 mei 1567 voor de commissie, die bestond uit gouverneur Bernardus van Schouwenborch, Augustinus van der Borch en secretaris Nicolaas de Zoete, dat de eerste rellen hadden plaatsgevonden op 22 augustus 1567 in de St. Jan tijdens het Lofuur, en dat de geuzen en beeldenstormers daarna op de 23ste van diezelfde maand naar de buitenkloosters, waaronder ook Coudewater, waren getrokken, "alwaer sy oick

¹ F. Foppens, *Historia Episcopatus Sylvaeducensis* (Brussel, 1721).

die beelden uyt wierpen ende deden oick in deselve cloosters groote schaede". Onder al deze getuigen wordt ook een inwoner van klooster Coudewater vermeld. Het is Broeder Gheertsonne, ofwel Nicolaas Gerardsz., die Broeder Eymberts (nadat die in 1558 aan de pest gestorven was) als prokurator van het klooster was opgevolgd. Uit diens getuigenis blijkt echter, dat hij door de commissie niet slechts ondervraagd werd over de beeldenstorm op 23 augustus 1566, maar ook over zijn relaties met bepaalde heren die door de regeringscommissie, zo ze al niet verdacht werden van een rechtstreekse deelname aan de beeldenstorm, dan toch minstens van geestverwantschap of geheime collaboratie met de beeldenstormers verdacht werden.

Wat wij van dit getuigenis moeten denken, is overigens een grote vraag: "Hij, Broeder Gheertsonne, wist zich de dag niet meer precies te herinneren, maar het was in de Vasten geweest, dat hij met Mr. Lodewijck de Schilder, Mr. Henrich in den Hoven, Mathijs Keyen, Mr. Willem van den Bossche, procureur Leyten en een zoon van Hendrick Ghijzel twee of drie potten wijn gedronken had 'buyten op den hof', en dat zij toen in het vrouwenklooster waren gegaan en in aanwezigheid van de Abdis nog eens twee of drie potten wijn gedronken hadden, waarvoor Keyen haar een 'dicken daeldere betaelt hadde', zonder dat hij door voornoemde heren enige onhebbelijke woorden had horen spreken noch enige onhebbelijke handtastelijkheden tegenover de Zusters had kunnen constateren. Wel hadden enige Zusters aan voornoemde Heren nog gevraagd, of ze wel op Coudewater zouden mogen blijven. Toen had hij een van hen horen zeggen: 'waarom niet, gij zijt slotzusters en niemand tot last.' Bovendien had hij voornoemde personen onderling horen bepraten, dat men wel meer volk nodig zou hebben voor het welzijn van de stad en van de geestelijkheid, die zowel binnen als buiten de stadsmuren verbleven, en dat zij hoopten en ook verwachtten, dat er daarvoor wel twee vendels soldaten zouden worden op de been gebracht en dat de Zusters in geval van nood wel binnen de stad zouden mogen komen, waar men haar zeker woongelegenheden zou aanbieden. In geen geval had hij voornoemde heren horen beweren, dat de Zusters anders zouden moeten gaan doen of leven dan religieuzen betaamt."

Broeder Gheertsonne wekt met deze verklaring de indruk alsof hij genoemde heren de hand boven het hoofd wil houden. In ieder geval bewijzen de reeds eerder genoemde beelden in het Rijksmuseum te Amsterdam met hun afgehouden handen, sneden over het gezicht en andere verminkingen wel heel duidelijk, dat er behalve het binnendringen in het Slot der Zusters, een beetje gekheid en het drinken van een behoorlijke hoeveelheid wijn, toch nog wel iets anders heeft plaatsgehad.

Waarom dan dit getuigenis? Het is natuurlijk mogelijk, dat Gheertsonne deze mensen heeft willen sparen voor de dikwijls al te strenge straffen, die het landsbestuur aan de aanvoerders der beeldenstorm voltrok. De volksoverlevering in Den Bosch en omgeving heeft zelfs een legende doen ontstaan naar aanleiding van zo'n al te streng vonnis dat in 1568 voltrokken werd aan Michiel Rombouts, die als *ketter* werd opgehangen te Den Bosch. Het is bij ons weten in de Nederlanden de enige

legende over een protestantse martelaar.

Deze legende verhaalt, hoe deze Michiel Rombouts, toen hij de ladder van de galg beklom, tot God bad om een teken. Nauwelijks had de beul hem van de ladder gestoten, of daar stak zo'n onweer en wind op, "dat de duysternisse den aerdbodem gantsch verdonkerde"; terwijl het vóór de terechtstelling mooi weer was geweest met geen wolkje aan de lucht. Het volksgeweten, dat zich mede schuldig voelde aan de dood van deze man, heeft ongetwijfeld een groot aandeel gehad in deze legendevorming. Het is dus mogelijk dat Broeder Gheertsonne bovengenoemde heren 'n dergelijk vonnis heeft willen besparen. Dit kan echter niet voldoende het ietwat zonderlinge getuigenis van Broeder Gheertsonne verklaren, en zeker niet, wanneer we daarbij ook nog enige andere feitjes van deze procurator van Coudewater eraast leggen. Als we het Dodenboek naslaan op zijn sterfdag (13 oktober 1568), dan lezen we daar namelijk: "Broeder Nicolaas Gerardsz., procurator ende is van de guesen begraven". Bij het lezen hiervan dringt sterk zich de vraag op: Stond deze man misschien zelf ook niet aan de kant van de *ketters* en moeten we daarom zijn getuigenis niet in dat licht bezien? In ieder geval was hij met de geuzen bevriend; anders was hij niet door hen begraven. Zonder verder een oordeel over deze man te vellen, zou men uit deze gegevens toch wel kunnen concluderen, dat zijn contacten met de buitenwereld als procurator waarschijnlijk veelvuldiger waren dan noodzakelijk en goed voor hem was als kloosterling. In dat geval krijgt ook zijn schenking van een zilveren koningsplaat aan het schuttersgilde van Rosmalen anno 1560 (zie hoofdstuk VII) een bij-

St. Anna te Drieën. 's-Hertogenbosch, eind 15e eeuw. Afkomstig van het klooster Coudewater. Coll. Rijksmuseum, Amsterdam.

smaakje. Want al schreven we wel dat de procurator de aangewezen persoon was om de sociale contacten van het klooster met de naaste omgeving te onderhouden, hier is er feitelijk meer sprake van een eigen persoonsverheerlijking. Waarom immers staat op dat schildje een knielende monnik afgebeeld met eronder de woorden *Broeder Gheraert Prockkerater van Sent Maerenvaeter*? Waarom niet slechts de woorden *Convent van Coudewater* of iets dergelijks? Bovendien lijkt het een beetje onwaarschijnlijk dat het klooster, dat in 1557 nog een gediensdige moest laten sterven met een tienjarig achterstallig loon en in 1571 voor de oprichting van het seminarie slechts drie florijnen aan de bisschop kon overdragen, in de tussenliggende jaren zo maar geschenken in zilver kon weg geven aan wie dan ook².

Kinderliedjes

Harry Coppens

66 Daar was laatst een meisje loos

Daar was laatst een meisje loos,
Dat wou gaan varen, dat wou gaan varen,
Daar was laatst een meisje loos,
Dat wou gaan varen als lichtmatroos.

Zij moest klimmen in de mast,
Maken de zeilen, maken de zeilen,
Zij moest klimmen in de mast,
Maken de zeilen met touwtjes vast.

Maar door storm en tegenweer,

Sloegen de zeilen, sloegen de zeilen,
Maar door storm en tegenweer,
Sloegen de zeilen van boven neer.

"Och, kapteintje, sla me niet,
Ik ben uw liefje, ik ben uw liefje,
Och, kapteintje, sla me niet,
Ik ben uw liefje, zoals gij ziet."

Zij moest komen in de kajuit,
Kreeg een pak ransel, kreeg een pak ransel,
Zij moest komen in de kajuit,
Kreeg een pak ransel, en toen was het uit.

² Geraadpleegde bronnen (hoofdstuk VIII): *Kronieken van Coudewater* (Maria Refugie, Uden); *Dodenboek van Coudewater* (Maria Refugie, Uden); *Bullarium Birgitanum* (Maria Refugie, Uden); L.J. Rogier, *Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de 16e en 17e eeuw* (Amsterdam, 1964), H.P.H. Jansen, *Middeleeuwse geschiedenis der Nederlanden* (Utrecht, 1965); J. v.d. Oudenhoven, *Beschryvinghe van de Meyere van 's-Hertogenbossche* ('s-Hertogenbosch, 1670); H. Hens, in: *Brabants Dagblad* (23 oktober 1963); F. Foppens, *Historia Episcopatus Sylvaeducensis* (Brussel, 1721); J. v.d. Oudenhoven, *Beschryvinghe der Stadt ende Meyere van 's-Hertogenbossche* (Amsterdam, 1649); L. v.d. Meerendonk, *Het klooster op den Eikendonk te Den Dungen* (Tilburg, 1964); L. v.d. Meerendonk, *Tussen Reformatie en Contra-reformatie* (Tilburg, 1967); P. Cuypers van Velthoven, *Documents pour servir à l'histoire des troubles religieux du XVIème siècle dans le Brabant Septentrional* (Den Bosch, 1858); K. ter Laan, *Mythen, sagen en legenden* (Amsterdam, 1963); L.H.C. Schutjes, *Geschiedenis van het Bisdom Den Bosch* (St.-Michielsgestel, 1873); Rector Zwijsen, *Handschrift van Coudewater*; Rijksarchief te Den Bosch; Bisschoppelijk Archief te Den Bosch; *Taxandria* 13-14 (1906-1907).

67 Ding-ding-ding

Ding-ding-ding, die kwam van Brugge
Met een knapzak op zijn rugge,
Met zijn hengel in zijn hand,
Zo ging Ding-ding door het land.
Ding-ding-ding, die rare snater,
Gooide toen zijn snoer in 't water.
Hij wou visjes vangen,
Bleef er zelf aan hangen.
En toen kwam er een snoek
En die beet hem in zijn broek.
En toen kwam er een baars
En die beet hem in zijn laars.
O,die arme Ding-Ding- Ding
O,die arme ding- Ding-Ding.

68 De schoorsteen rookt

De schoorsteen rookt,de bakker stookt,
De bakker stookt zijn oven.
En is straks die oven heet,
Dan heeft hij ook het deeg gereed.
En 't wordt er in geschoven.

Dan wordt het gaar en klant en klaar,
En kant en klaar daar binnen.
De bakker haalt het gauw eruit,
Kadetjes-bollen-koek-beschuit.
Wie lust heeft kan beginnen.

69 Plaats maken

Hela, plaatsje maken
Voor die jonge dame.
En de koekoek op het dak,
Zong een liedje op zijn gemak.
O, mijn lieve Augustijn,
Deze dame zal het zijn.

70 Handje plak

Handje plak,
Ga naar de markt,
Koop een koe,
En een stukje toe.
Een stukje voor de longen,
Voor de zieke jongen.

Een stukje van de pens,
Voor de zieke mens.
Een stukje van de lever,
Voor de zieke wever,
Kiele-kiele-kiele.

71 't Was nacht

't Was nacht, 't was nacht,
't Was midden in de nacht,
Toen hoorden wij een vreselijke slag,
Een slag van zeven vlooiën:
Vier witten en drie rooie,
De rooie waren een kilometer lang,
Ze trokken vaders baggerlaarzen an,
Een jas met gouden knopen,
Die gingen zij verkopen.
Aan wie, aan wie ?
Aan koning Willem Drie!
Aan wie, aan wie?
Aan koning Willem Drie.

72 Hansje Pek

Hansje Pek
Die zat op 't hek.
Toen kwan zijn grootje,
Die gaf hem een broodje,
Toen kwam zijn zusje,
Die gaf hem een kusje,
Toen kwam een kindje,
Die gaf hem een lintje,
Toen kwam de pastoor,
Die gaf hem een klap om zijn oor.

73 Knipperdolle

Hansje Knipperdolle,
Die zat laatst aan de dijk.
Hij krabbelde op zijn bolletje,
Zijn mutsje viel in 't slijk.
Daar kwam een meisje aangelopen.
Hansje, wil je je mutsje verkopen?
Nee, malle zus,
Wie verkoopt nu zijn muts!

74 Buiten in de biezen

Buiten in de biezen
Daar lei een hondje dood.
Zijn staartje was bevroren,
Zijn billetjes waren bloot.
Toen kwam Lijsje Lonken
Die zei: dat beest is dronken!
Toen kwam Lijsje Lollepot
Die zei: dat beest is half zot!
Toen kwam Jan de slager
Die zei: dat beestje is te mager.
Toen kwam Tijs de timmerman
Die lapte er weer een staartje aan.
Toen liep dat hondje henen,
Met 't staartje tussen de benen

75 ABC

ABC, de poes liep in de sneeuw,
En toen ze weer naar huis zou gaan,
Toen had ze witte schoentjes aan;
Maar 't poesje riep: miauw, miauw!
Wat doen mijn voetjes in de kou?
ABC, de poes liep in de sneeuw,

76 Snauw

Al op een vierkant zoldertje

Daar woont een oude vrouw.
Die vrouw die had een dochtertje
En die heette ...-snauw.
En...-snauw die was zo ziek,
De dokter zei: 't is reumatiek.
En dat geloof ik niet,
Van je een, twee, drie.

77 Slapen

Alle kleine kippetjes
Slapen op een stok.
Alle kleine hondjes
In een hondehok.
Alle kleine poesjes
Slapen in een mandje.
En alle kleine kindertjes
In een ledikantje.

78 Kortjakje

Altijd is Kortjakje ziek,
Midden in de week
Maar 's zondags niet.
's Zondags gaat ze naar de kerk
Met een boek vol zilverwerk.
Altijd is Kortzakje ziek,
Midden in de week
Maar 's zondags niet.

Lijf Lied van het kerkkoor St. Lambertus ³

Henk van Mierlo en Henk de Werd

In november 1968 leerde het Rosmalens kerkkoor St. Lambertus het kerstlied Te Bethlehem op de dreven. De melodie viel zo in de smaak dat Henk de Werd op een bierviltje aan het tekstdichten sloeg en zodoende een feestlied voor het Cecilia-feest 1968 creëerde. In samenwerking met Henk van Mierlo ontstond het volgende lijflied:

³Dit lied kwam in het bezit van de heemkundekring door een schenking van Henk Savelkous. Helaas is de melodie ons niet bekend. Wie weet het nog?? Nog hartelijk bedankt voor deze gave!

1. Janus van Nuland

De voorzitter heet Janus
Zijn haren zijn wat stug
Lid van de Maastreechter Star
Krab toch eens op mijn rug

2. Jan van der Ploeg

En onze secretaris
Dat is Jan van der Ploeg
En weet u waarom hij zo zwaar is
Hij heeft toch nooit genoeg

3. Heintje Hanegraaf

Voor de parochienieuwtjes
Moet je bij Heintje zijn
't is raar dat wij het zeggen
Hij kan ons nieuwsblad zijn.

4. Hij zingt zo graag zijn solo
kort bij de microfoon
Hij staat dan ook bij den orgel
Dat moet dan voor de toon.

5. Jo van Nuland

En Heintje rookt sigaren
Al van het beste soort
En Jo drinkt ouwe klare
Een borrel zonder boord.

6. Jan de Laat

En onze rijwielhersteller
zingt vele jaren mee
en tussen het banden plakken
zingt hij een mooie ave.

7. Janus Coppens

Ook Coppens is een goeie
Hij heeft een mooie stem
Hij heeft heel veel drukke zaken
En ja dan missen we hem.

8. Hendrik Korsten

Den beste dat is Driekske
Hij is een prachtig lid
Ook op het koor is hij rustig
omdat hij te slapen zit.

9. Piet van der Steen

Een troubadour uit Milrooy
Is onze Piet van der Steen
En vrijdag 's avonds bij 't katten
Is hij steeds nummer een.

10. Jan de Weert

Soms zie je vrijdag 's avonds
Het manneke van de Weert
Hij komt toch zo sporadisch
Zodat hij heel weinig leert.

11. Antoon Werst

Den dikste van de bassen
Die heeft de zwaarste stem
Toon Werst dat weten we allen
Hoe node missen we hem.

12. Kees Melis

Kees Melis komt uit Vught
Dat hoor je aan zijn stem
Wat kan die vent toch praten
Een voorzitter zit er in hem.

13. Soms gaat Kees wel eens fuiven

Zijn stem klinkt dan wat gek
Toch komt hij naar de kerk toe
Hij zingt dan mooi play back.

14. Marinus Vos

Den kleinste en den oudste
Dat is ons bekkerke Vos
Als het gaat over rooie moppen
Dan is dat bekkerke los.

15. Leo van der Plas

Den beste bij de tenoren
 Dat is Leo van der Plas
 Hij zingt de hoogste noten
 Alsof hij een nachtegaal was.

16. Henk de Werd en Henk van Mierlo

Er lopen ook twee Henken
 Ouwebetten eerste klas
 Vrijdags 's avonds altijd naar Bertjes
 Zij spugen niet in het glas.

17. Gerrit van Pinksteren

Een bas is Gerrit van Pinksteren
 Kwam met Pasen op het koor
 Nu zingt hij met Kerstmis liedjes
 Tot Drie Koningen door.

18. Jan van Wanrooy

Jan Wanrooy, zeg moet je horen
 Verjaart twee keer per jaar
 Zijn vrouw om de veertien dagen
 Is dat geen prachtig paar.

19. Jan van Asseldonk

Van Asseldonk heet Jan
 Coureur van het beste merk
 Hij kan al auto's rijden
 Van zijn huis tot aan de kerk.

20. Rien Hanegraaf

Rien is een vaste zanger
 Zijn tijd die is soms duur
 Sedert hij zit met zijn Lina
 Komt hij pas om negen uur.

21. Ad de Vries

De dirigent heet Adje
 Het zwaaien is zijn werk
 Soms moet hij heel erg lachen
 Al is het voor in de kerk.

22. Alex Bonnet

De benjamin heet Alex
 Onze Fransman-organist
 Je staat er van te kijken
 Hoe vaak hij de repetitie mist.

De redactie van *Rosmalla (Extra)*
En het bestuur van de Heemkundekring
wensen
U allen
Prettige Kerstdagen
en een
Voorspoedig 1997

(waarin hopelijk meer kopij binnenkomt dan dit jaar!)

Erratum bij vorige bladzijde: de toelichting bij de foto luidt: het toenmalige kerkkooor:

Zittend: Christje Korsten, Jo v. Nuland, Meester Ceelen, Jan v.d. Ploeg, Janus van Nuland, Heintje Hanegraaf, Janus Coppens, Jan de Laat

Staannd: Jan de Weerd , Jan v. Asseldonk, H. v. Mierlo, Alex Bonnet, Rien Hanmeegraaf, Jan v. Wanrooij, Piet v.d. Steen, Leo v.d. Plas, Kees Melis, Gerrit van Pinksteren, Marinus Vos, Henk de Werd, Meester Ad de Vries en Anton Werst.

Inhoud

- 1
Gerrit Mol
Van een Hinthamse Schoolmeester en een
Bossche *minimumer*
- 3
Harry Coppens
Voor U gehoord 8
- 4
Henk de Werd
Neomisten 5
Herman van Helvoort in Maliskamp (1967)
- 7
Henk de Werd
Hulde aan de ouders van de neomist
- 10
Jan Hoofs
't R'smolles k'tierke
- 13
Arie van de Ven
De Lambertuskerk eindelijk uit de schaduw
- 15
Henk de Werd
Nieuws uit Rosmalen: 1947, 2
- 22
Cor Swanenberg
Haone en Henne
- 24
Wim Veekens
De naam het Heeseind. Een bijzonder
grenstoponiem
- 32
J.C.M. Poelman
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis, 18
- 35
Harry Coppens
Kinderliedjes
- 37
Henk van Mierlo en Henk de Werd
Lijf Lied van het kerkkoor St. Lambertus

Sponsors

De uitgave van *Rosmalla extra* is mede mogelijk door financiële steun van (tenzij anders vermeld zijn alle bedrijven in Rosmalen gevestigd): Abelen BV, Makelaarskantoor, Burg. Mazairaclaan 2; Van Grinsven Sanidrome, Raadhuisstraat 4c; Bouwmans BV, J., Benzinstation, Westeind 2; Van Creij & Van Hoek BV Grond- weg- en waterbouw, Huisbergenweg 6; E.T.I.Bureau Linnenbank BV, Stationstraat 13; Eijkelenburg, Van, Bouwbedrijf, Stationsplein 1; Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 5; Gloudemans BV, W., Hintham 117; Heijmans NV, Ver. Bedrijven, Graafsebaan 13; Hoedemakers en Zonen BV, Aannemersbedrijf P., Hintham 68; Huijbregts en Peters Notarissen, Hoff v. Hollantlaan 5; Jaropa Holding BV, J. Stienstra, Bruistensingel 100, Den Bosch; Lambermont BV Assurantiebedrijf, A., Burg. Woltersstraat 1; Robyto Holding BV, Biestkampweg 2; Mierlo, Advocatenkantoor van, Pioenroosstraat 20; Modecentrum C. van de Graaf, Dorpsstraat 10; Pennings Bouwmaatschappij BV, H., Westeind 5; Pennings en Zonen Bouwbedrijf BV, H., Dorpsstraat 4; Piels, Technisch installatiebedrijf, Friczenstraat 7; Rabobank Rosmalen, Raadhuisstraat 1; Schijndel Grondwerken BV, v., Raadhuisstraat 12; Timmers BV Bouwbedrijf, Heikampweg 6; Uden BV, Aannemersbedrijf A. v., Vliertwijksestr. 38c; Verbiezen, Brood- en banketbakker J., Molenstraat 34; Verstappen Handelonderneming BV, Kloosterstraat 5a; Villa Fleurie, De Driesprong; Voets Weg- en Waterbouw, Gebr., Pinksterbloemstraat 4; V.O.F. Gebr. v.d. Plas, Schildersbedrijf, Graafsebaan 5.

Boven: Hintham ± 1900: Rechts zien we op de boerderij de schaduw van de toren van het protestantse kerkje, afgebroken ± 1963. Naast de Boerderij, met trapegevel, de openbare school van Hintham, vanaf 1922 Annaschool genoemd. Daarnaast het schoolhuis van de "bovenmeester" A. Baron. De Annakerk was er nog niet. Die dateert uit 1910.

Onder: Oud Hintham: Rechts de villa van de familie Minderhoud. De foto dateert van ± 1899.

Nieuws uit Rosmalen: 1947, 2

Henk de Werd

De Werkgroep Indiëgangers heeft inmiddels een tweede brief doen uitgaan naar degenen -twintig procent- die helaas nog niet reageerden op ons eerste schrijven. Wij hopen ook hun gegevens te zijner tijd op de computer te kunnen verwerken, zodat het geheel inderdaad compleet en up to date is. Dankzij het werk van deze werkgroep kunnen we ook in deze Rosmalla weer wat Rosmalens nieuws uit 1947 publiceren, nieuws dat destijds via het blad Contact naar onze Indische jongens ging.

Contact nr. 7, september 1947

- Augustus, de zonnige vacantiemaand behoort weer tot het verleden. Tegenwoordig neemt iedereen vakantie en iedereen meent, dat hij buitenshuis moet zijn. Nu, dan ben ik ook op vakantie geweest van 24 t/m 29 augustus in Loyola te Vught. De meesten van U kennen het retraitehuis wel, want -als ge er eens geweest zijt- vergeet ge dat "hotel" niet en de dagen daar doorgebracht kunnen werkelijk met een goede vakantie vergeleken worden.

- Zoals wij in een van onze vorige verslagen beloofden, zouden wij nog eens terugkomen op de onderhanden zijnde fusie tussen de R.K. Voetbalvereniging *Juliana* (Hintham) en O.D.I. Rosmalen. Nu pas kunnen wij zeggen dat deze twee voortaan uit zullen komen onder de naam O.J.C. (*O.D.I.-Juliana-Combinatie*). Voorzitter van de fusie werd de bij O.D.I. altijd zeer actieve voorzitter, Bert v.d. Plas. De eerste oefenwedstrijd welke werd gespeeld op het terrein van *Juliana*, gaf een slap beeld te zien, aangezien bijna alle spelers voor een vriendschappelijke ontmoeting zich blijkbaar niet te moe wilden maken.

- Op zondag 7 september organiseerde de Rosmalense Rijvereniging wederom een ruitersfeest. De weersomstandigheden waren buitengewoon goed, want in de nacht van zaterdag op zondag had het een mooi buitje geregend en was het stof voor het grootste gedeelte opgeruimd. Het eerst kreeg het publiek het bekende achttal dressuurnummer te zien waar onze rijvereniging in het afgelopen seizoen verschillende successen mee heeft geogst. Als nummer 2 van het programma kwamen de aangespannen koudbloedpaarden in de ring, allen deelnemers uit Rosmalen. De uitslag was als volgt: 1. Jac. Hanegraaf; 2. G. Heijmans van Brugge; 3. L. van Schijndel; 4. Frans van Nuland. Ter opluistering kwamen in dit nummer nog uit de bekende concourspaarden van Jan v.d. Doelen en H. Hanegraaf, die in het afgelopen seizoen verschillende bekercups mee naar Rosmalen hebben gebracht. Nummer 3: dressuurrijden door de leden van de Rijvereniging om de wisselbeker, aangeboden door de commandant Jan van Haren. De uitslag was: 1. Harrie Heijmans; 2. A. van